

Оригінал

15
22
1604
e



ПІДРУЧНА

ІСТОРІЯ РУСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Від найдавніших до найновіших часів.

Мово рідна, слово рідне,
Хто вас забуває,
Той у груди не серденько
Но лиш калянь має.

Д. МЛАКА.

ЗЛАДИВ

ЙОСИФ ЗАСТИРЕЦЬ.



У ЛЬВОВІ, 1902.

НАКЛАДОМ АВТОРА.

З печатні Наукового Товариства імені Шевченка
під зарядом К. Беднарського.



(Ціна 1 Корона 70 сотиків).

ЛНБ України ім.В.Стефаника



00436276 (S)

2012

B. 860

ІСТОРІЯ РУСКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ВІД НАЙДАВНІЙШИХ ЧАСІВ ПО НИНІШНИЙ ДЕНЬ.

Мово рідна, слово рідне,
Хто вас забуває,
Той у груди не серденько
Но лиш камінь має.

Д. Млака.

зладив

Йосиф Застирець.



У ЛЬВОВІ, 1902.

НАКЛАДОМ АВТОРА.

З печатні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом Кароли Бедпарекого.

8(c) У. н. 1917 (09)
Ш5(2-Ун)-3

080 к.

Трацю сю по історії рідної словесности
присвячує автор:

Найдорожшми его Богичам

Александрі і Яковови,

як також:

Дорогому стриеви Іосифу,

ем. урядникови ц. к. Намістництва

Збірка М. С. ВОЗНЯКА

і своєї шкільної лавки

~~Львівська бібліотека
АН УРСР
№ И-85542~~ *Додродієви.*

Львівська державна
наукова бібліотека
№ _____

Вступже слово.

Брак відповідного короткого підручника історії нашої словесности відчувала наша суспільність від довшого часу взагалі, а молодіж обох полів в особенності.

Одинока у нас Історія літератури пок. Огоновського не всім а особливо бідній молодіжи могла бути приступною а тим більше тепер, де деякі части її уже вичерпані. Учебники гімн. подають вправді багатий апарат научний але з предовгими вступами, в котрих Русин-ученик при наших обставинах не може орієнтоватись, не говорячи вже о студентах иньших народностей в не-русских гімназиях.

Ті недостатки завважають рікрічно старші панове професори. Се завважав і автор сего начерку історії нашої словесности при своїй недовгій практиці по школах. Дятого користуючись деякими своїми записками в теці, які робив по при викладах пок. Огоновського і Д-ра Колесси, переглянувши приступні наші і закордонних писателів письма, рішив ся по послідних фериях шкільних зладити короткий підручник, котрий би такій потребі відповів.

Гадку написаня такого обему літератури одобрив і один з найлучше з сим станом обзнакомлених ц. к. інспекторів шкільних.

То й з Богом в сьвіт Ёго пускаємо понисшу в короткім часі зложену працю, котрої деякі може неодоладности дай Боже оминути при иньшим виданю.

Бережани в грудни 1901.

О. Йосиф Застирец.

Історію нашої літератури ділимо зі взгляду на лекше хочби орієнтоване ся нашої молодіжи на 3 доби :

Перша доба : староруска (в першій половині золота) нашої словесности від найдавнїйших часів до унії берестейскої, ко-нець XVI в. —

Друга доба : псевдоклясична, від року 1596 до часів по знесеню Січи запорожскої 1775 р. і появленя ся Енеїди Котляревского 1798 р.

Трета доба : народна, від 1798 р. по нинішній день.



ПОГЛЯД

на першу добу рускої словесности.

Розвій нашої письменної словесности розпочинаєсь подібно як і у других народів європейських з введенєм Християнства. Питомі славянські знаки письменні так звані „черти, різні і букви“, порівнай у Німців „Runen-schrift i Buchen-stäbe“, котрі мали уживатись над Дунаєм, не розвинули письменства у Славян наддунайських, тимбільше у Русинів. Творів усної словесности на Руси з часів передхристиянських майже не маємо. Що такі твори мусіли бути у нас, не мож сумніватись. Культ поганський мусів витворити своєрідні пісні обрядові, за останок котрих мусимо уважати заховавше ся велике число колядок і щедрівок, з богатим мітольоґічним елементом, як про Сварога, Дажбога, Громовика, Ладу, Мориню або і сили природи, дощ, сонце і т. д.

Єслиби предки Русинів не відбували ніяких походів воєнних, то та уже подія, що як раз землею замешканою Русинами переходили преріжні народи від часів їх переселеня — дає нам здогад, що пісні богатырські та заховавші ся головню на півночі в Росії „билина“ мусіли і у нас широко співатись. Сю послідну обставину потверджують хочби старорускі пам'ятники, вспоминаючі о „боянах“ і співаках придворних князів.

Св. славянські апостоли Кирило і Методий уложили в IX. ст., користуючись уживаними у декотрих Славян знаками глаголицькими, багату азбуку славянську т. зв. кирилицю і перетолкували відтак церковні книги як Евангеліє, Служебник, Требник і пр. з грецької мови на язк старословінський (з староболгарськими елементами), котрий під впливом рускої мови втворив т. зв. язк старославянсько-церковний, а більше або менше зручений володів в нашій словесности письменній повних 8 столітвій до виступленя Сковороди і Котляревского.

Що до I-ої доби нашої літератури, то числимо її від введєня Християнства на Русь (около 988 р.), взглядно від першого пам'ятника руского яким єсть договір поганьскої Русь з Греками 907 р. до Унії берестейскої і дальшої організації козащини при кінци 16. віку.

Початки словесности рускої заповілись сьвітло. Князями покликане духовенство з Болгарві і Греції, перекладало письма і книги з їх мови на мову старославянську. Вскорі появляють ся оригінальні пам'ятники рускі. Ярослав Мудрий, дбавший про освіту і заложивший бібліотеки та школи (між иньшими і першу в Европі дівочу школу), надає Новгородцям збірник законів: „Правду руску“. Черці кнївскої лаври списують житя руских сьвятих „Патерик“, висші єрархи проповіді. Повстають літописи як славна Нестора монаха, Поучєня ріжні, та Опис подорожі до землі святої. Незнаний нам епігон славних „боївнів“ лишає нам епос „Слово о полку Ігорєвім“.

В 13. в. напади татарскі а по тій причині і упадок независимости рускої держави в 14. ст., підкопують буйнві до тепер вицьвіт нашої словесности. —

З 15. і 16. ст. маємо ще деякі літописи, збірники законів та деяких письменників, але література знаходить ся уже в упадку. Лиш винайдєне штуки друкарскої та рух агітаційнїй сект пропагованих з західних увіверєтетів де учились сини і деяких руских вельмож, дають сякий-такий рух літературний при кінци сеї доби. Не мож поминути і сеї обставини, що руска культура по утраті биту державного здобула собі в Литві і Польщі горожанство так, що писано і говорєно всюди по руски, то все таки Русь в 15 і 16 ст. представляє на поли народности і словесности ту вдову, котра по утраті високопоставленого мужа, хоч заховує свої історичні традиції,

то все такої відтягаєсь упослідженя в тиху задуму, котрої діти підрісші на степах України, вьспівають незабаром на заспів старорусского епосу нову козачу думу і з піснев на устах підуть в похід на Татара і Турчина, на полудне та на захід, де підмовлені вярхами-схолястами стануть до борби по події в Берестю литовскім, котрі то події відобють ся своєобразно в літературі.

Який не напрям брав верх в словесности нашій в сей добі і в слѣдуючих спорадично, то все таки мусимо сконстатовати, що провідною ниткою єї все була народність, котра не відділялась глибоше від словесности, длятого нашу літературу можемо назвати народною з першим єї виступленєм.

Памятники і письма першої доби.

Словесність наша першої доби починаєсь памятниками, з котрих найважнійші отєї:

Два договори князя Олега з Греками з р. 907 і 912. Третій договір з Греками заключений за князя Ігоря в 944 р. Ті договори записані у Нестора, за византийскими мабуть жерелами, омавляють справи торговельні обоюдно. Підписують їх „поганьска Русь“ і деякі з хрещених уже Русинів побіч Греків з другої сторони.

Найважнійший памятник XI в. то: Правда русьская, дана князем Ярославом Мудрим Новгородцям. Єсть се найстарший збірник права карного і цивільного в Славяньщині. Правду руску доповнювали другі князі а завершив єї Володимир Мономах.

Лука Жидята † 1059 р. зіставив нам: Поученіє къ Братіи. Іляріон митрополит 1051 — 1071, написав: Слово о законі Мойсеом данім єму... і Похвала кагану (орієнтальна назва князя) нашому Владіміру і молитва к Богу от всея земли нашея.

Евангеліє Реймске, переховує ся в Реймсе в Франції. На се евангеліє присягла 1050 р. при слюбі Анна, донька вел. кв. Ярослава віддаючись за франконьского королевича.

Св. Теодозий Печерський † 1074. лишив нам: Послання к вел. кн. Изяславу о латинської вірі і Духовні поученія, народу і інокам.

Два Зборники кн. Святослава змісту духовного і світського трактує о філософії, моральній, історії натуральній і пр. Перший з р. 1073, другий з визначнішими статтями як: О чтенні книг або Поученіє дітем з р. 1076. Сі зборники суть перерібки подібних греко-болгарських творів.

Никифора митрополита квів. 1104—1120 дійшли нас два: Послання к Владим. Мономаху і Написаніє на Латину (полем. зі становиска Фотія).

Кирило єпископ Туровський † 1182 р. зіставив слідуєчі проповіді: а) Три поученія до чернців, б) Проповідь на неділю цвѣтну, в) Проповіді на неділі від великодня аж до Сошествія (дві бракує), г) Поученія в формі порівнань між сліпим і кривим, д) Молитва і Канон покаяний. Кирила звано руским Златоустим, его проповіді ціхує символіка, поетичність і богатство образів; не виказує лише блудів тогдішної нашої суспільности і тим стоїть нисше св. Златоустого.

Данило Монах звісний своїм Паломником. Єсть се дуже цікавий опис подорожи до землі святої.

Володимир Мономах вел. кн., один з найліпших князів на Русі написав своє: Поученіє к дітем, твір педагогічно-патріотичний, котрим нагадує дітям обовязки взглядом церкви і вітчизни, згадує про межпублиці княжі, взагалі дуже патріотичне се поученє люблене на Русі, можемо уважати его завіщанєм для дітей і народу. Кінчить ся молитвою до Іс. Христа, Матери Божої і св. Андрея Критського. За вір поученію могло служити Поученіє кн. Святослава в его зборнику, або і подібні грецькі твори.

Преподобний Нестор монах печерський писав славу літопись під загол. Се повісти времяних літ... хто в Києві нача первіє княжити и откуда русская земля стала ести. Сучасний кн. Мономаху визначаючий ся правдивою смиренністю, умер під koniecь его панования по 1120 р. Літопись списав від найдавніших часів аж до своїх днів. За жерела могли служити Несторови грецькі хроніки, рускі житія святих і оповідава 90-літнього самовидця

Яна, бувшого воеводи сина Вашати з Новгорода, о котрім вспоминає. Літопись Несторову маємо в двох рукописах, одна по спису мнїха Лаврентія з 1377 р., згадує про ігумена Сільвестра, що дальше від 1110—1116 мав продовжувати сю літопись, друга від монастиря іпатського в Костромі, де переховувалась звана іпатівська, містить і продовжене Несторової літописи або так звану Літопись київську від 1111—1201 і волнисько-галицьку від 1202—1292.

Тетраєвангеліє Крилоскоє або галицьке, єсть се найдавніший в Галичинї (1143 р.) списаний пам'ятник. Се євангеліє переховувалось в катедральній єпископській церкві в Крилоєї. Тепер переховуєсь в єнодальній бібліотеці в Москві.

Слово о пълку Игоревімъ, єсть другим знаменитим по Несторовій літописи пам'ятником XII. в. писаним якимсь невідомим нам автором, здаєсь з друзями князя. В сей: Пісни о походї Ігоря Святославнча князя Новгорода сїверского на Половцїв - Куманїв з весною 1185 р. представив нам автор нещасний пѣхїд, нещасну битву над рікою Каялою, ранене і неволю князя-свїгоча. Гарнійші місця Слова то: Утеча Ігоря за помочю зрученого Половчанина Влуря, плач Ярославни жени Ігоря, wspomини за Бояна, апострофа до нашого галицького князя Осьмомысла і пр. Автор Слова се поет - патриот княжого времени, жадає нимсти за зневагу рускої землі. До сего твору вмїшав він мітольоґію скандинавско-руську, котра єще тогди жила традиційно в народї і се підносить єще більше значїне сего пам'ятника. Слово о полку Игоревім відкрив гр. А. Муєїн Пушкин, батько рос. поета 1796 р. при помочи архимандрита Спасо-ярославского монастиря Йоїла і видав її 1800 року. Рукопись Слова згорїла при пожарї Москви 1812 р.

Данило Заточник, дворянин котрогось з князїв, пішов на вигнанє по причинї якихсь нам незнаних відносин єго до двору княжого. Будучи на потоці (вигнаню) написав своє „Моленіє“, в котрім звертаєсь до князя о помилованє. Моленіє має красні гадки, сентенції винятї з єв. Письма і легку сатиру на тогдїшні часи, не диво проте, що муєїло бути любленим на Русї.

*

*

*

Вік XIII.

Не так сьвітлий як попередний для словесности дає нам вік XIII. ще проповідників між ними :

Кирила митрополита, котрий був близьким дорадником князя Данила галицького. Сей митрополит скликав в ціли реформи собор до Володимира, де розширено Номоканон або Кормчюю книгу (право церковне на Руси) о 12 правил, відповідно вимогам церкви рускої. З проповідий Кирила лишились: Слово на Собор св. Архистр. Михаїла і Поученіє к попом. Визначним проповідником сего віку єсть ще єпископ володимирський Серапіон.

Кіпріян родом Болгарин писав: О книгах истинних и ложных. Важний єсть для Галичан тим, що єсть автором Житя Петра митрополита, нашого земляка з Жовківщини.

З літописей важна Волинсько-Галицька. Незнаний нам по імени автор, але мабуть якийсь духовник, писав її в Галичині, опісля продовжувано на Волиню. Ся літопись, дуже важна до історії Галичини і Володимирії, починаєсь від смерти кн. Романа під Завихостем 1205 р., та оповідає дальшу судьбу сих країв до кінця майже XIII. в.

Грамоти князя Льва, єсть їх всіх 10. В історії мають значіне яко жерела, позаяк єуть по більшій часті другою підробленою їх редакцією, а то в ціли удержаня „status quo“ посіданя в часах польских. Важнійші з них, то з датою 8 окт. 1291 р. надаюча монастиреви Спаскому село Страшевичі. Інчі грамоти надають владиці Антонію в посідане Лаврів, а єпископії перемискій село Рушевичі 1302 і пр.

* * *

latoys
↑
Вік XIV—XVI.

Віки XIV—XVI виказують єще до історії деякі грамоти, літописи, збірники ріжного змісту і богату апокрифічну літературу, а 16-тий вік спеціяльно дає нам під впливом реформаторских ідей виданя білії і толкованя сьвятого псьма

для людей „посполїтих“. Ті нові ідеї, котрі розширювались при помочи недавно винайденої штуки друкарскої, голосили не тільки мужі, котрі образовались на весеучилищах за границею, декотрі з секти соцаїян але і самі пїонери реформації як пр. звїстний Karlstein, котрий осїв у Львові, де привняв в тій цілі горожаньство.

3 грамот важнійші: Жалованная грамота вел. кн. Йона Даниловича о́б освобожденію печерских сокольниковъ від данн і повинностей з перед 1340 р. З литовско-руских замітні: Оже я князь Евнутий і Кистутий і Любарт Юрій Наримонтович і Коріатович чинимо мир з польским Казимиром і т. д.; Жалованная вел. кн. Александра Витовта дана В. Карчевскому на засноване Княжої Луки 1383 р. Цїкаві суть: Проїзшая Новгородская грамота ганзейским купцям; Пана Оты, старости рускої землі, дана Вятславу Дмитровскому 1371 р., і інші.

З літописей цїннійша: Коротка Новгородска, кінчить ся збуренєм Москви ханом Тохтамишем 1382 р. Хронїка руска і Хронїка литовских князїв або Избраніє літописаніє зложено в кратці. Перша з них повстала в Московщинї, оповідає вї судьбу і Русь-литовскої до 1537 р., друга в прогивности до першої, писана на Литві, симпатизує з литовскими князями, оповідаючи о судьбі синів Гедиміна до 1447 р. Літопись литовска оповідає про походженє Литви від Римлян, описує подвиги Кейстута, Витовда, Ягайла, знаменитого Свидригелли і Жигмонта.

Літопись київска: Начало руских князїв руского княженія, знаходить ся в супрасльській рукописи разом з Короткою новгородскою літописею. Автор єї, йдучи за Нестором, подає коротку історію Руси до 1543 р.

Літопись великого князївства литовского і жомойтского важна тим що описує широко і подрїбно події новші після актив і хронїк сучасних до 1547 р. Рукопись сеї літописи переходує ся в Познани.

Право зістаюче під впливом гуманїстів, заступлене Судебником Казиміра Ягельончика, визначаєсь острими карами, як смертию на злодїя, розвиваєсь дальше в Статут литовский

з трома редакціями 1529, 1566 і 1588 року. Статут з 1588 р. за Жигмонта III. був наслідком змін в Литовській Русі по заключеню Унії Любельскої. Статута ті видані мовою рускою мали на ціли тіснійше сполученє Литви з Польщею і обмеженє привілеїв шляхти литовскої, котра хотїлась зрівнати в тім взглядї з польскою. З статутом Литовским упадає безповоротно давний народний вічевий лад на Русі. Деякі лише міста, заселені кольонїстами, користувались привілеями осїбного права маїдебурського ввробленого в західній Европі з старосаксонського звичаєвого права. Тим правом автономїчним, надїлено декотрі міста і в нашій Галичинї.

Першим книгопечатником руским був Швайпольт Фіоль (Viol). Він видав в Кракові 1491 р. Октоїх і Часослов. Під закидом ереси вязнений єпископом краківским, перенїс ся пізнійше на Угорщину, де 1525 в Letschan помер. Друки Фіоля суть днесь, задля того що їх конфісковано, рідкістю бібліографічною. Повне виданє сих друків переховуєсь в Пряшеві і в Петербурзі, а неповні в львівській Ставропигії.

Юрій опісля **Францішок Скорина** з Полоцка родом, учив ся в Кракові медицини, жив в Вільні, а в 1516 році перенїс ся до Праги, де до 1519 р. печатав переклад Біблії після Вульгати і грецкого тексту. Вернувши з Праги видав єще в Вільні Апостол 1528 р.

Іван Федоров друковав в Москві у Йоана Міссингейма. По збуреню печатні народом, утік до Заблудова на Литві, де за підмогою Г. Ходкевича видав Евангелїє і Псалтирь 1569—1570. Пізнійше перенїс ся до Львова і на Підзамчу коло монастиря Свято-Онуфрієвского зложив печатню і видав Апостол 1574 р. Захорувавши, заставив друкарню жидови Якубовичеви. В Острозї, куда тепер Федоров удав ся, випечатав Новий Завїт і Псалтирь. Під конець жита вернув до Львова де 1583 р. помер. Камінь надгробний єго усунено при реставрації церкви Онуфрієвскої 1881 р. Друкарню Федорова викупило брацтво ставропигїйске і тим дало початок своїй славній до нинї друкарні. З тих часів множились друкарні на Русі так дуже що було їх більше як пр. в наших часах. Вайжнійші друкарні зложені в пізнійших часах були друкарня в Евю, Михаїла Сльоски у Львові, друкарні в Уневі, Крилосї, Вільні, Стратинї, Києві, Почаєві і т. д.

Біблія острожска повна випечатана в 1581 р. в Острозі коштом і заходом меценаса руского кн. Константина Острожского має велику вартість в нашій літературі. Видано її після текстів старослов'янського, тепер затраченого, єврейського, септуагінти і інших. Над сею біблією трудилось много учених Греків і Русинів з котрих визначив ся Еразм Смотрицкий батько Мелетія і ректор академії котру Острожквій у себе в Острозі оснований. Вступне слово до біблії написав сам князь, печатав її Федоров.

Крім сих друкованих біблій маємо еще много в рукописах з сих часів. Замітніші то: Димитрія з Зінькова переховуєсь в монастирі св. Онуфрія у Львові. Михаїл Василевич і Григорій архимандрит пересопницькій переложили 1556—1561 Евангеліє з болгарского. Евангеліє се в рукописи. Василій Тапінський зладив і переклав Евангеліє в якимсь селі в Київщині 1585 р. на близьку народну мову. В варшавській університетській бібліотеці знаходить ся рукописана біблія Луки з Тарнополя.

З поміж ріжних збірників котрі були дуже любленою лектурою на Руси, а до нас діставались з Греції часто через Болгарію гідні уваги слідуєчі: Пчела, єсть се збірник ріжних сентенцій з Евангелія св. отців і філософів старогрецьких. Златая цїп, єсть то ріжні статії, переклади або і рускі твори морального змісту подекуди закрашені ріжними вірованнями. Казка про Індію богату або письмо пресвитера Івана, що жив з трома царями котрі Ісусу Христу при народженю дари принесли. Та казка оповідає о фантастичних звірятах як фениксі, золотокровистій рибі пр. Дальше можемо сюда причислити Історію про Варлаама і Йоасафа оброблювану майже на всіх європейських літературах. Сей Варлаам був пустельником що привів до віри св. Йоасафа царевича індійского. Автором сего твору мав бути після Ів. Франка св. Іоан Дамаскин або хто другий з монахів монастиря св. Сави. Інші повісти оповідали фантастично про Александра Македонського, Провійну троянську, про царя Адорів: Синагрипа з арабських байок: з Тисяча і одной ночи, то про Сальомона та Китовраса що то порвав жену першому. З апокрифів св. письма що діставались на Русь головню з Греції, то з них подаємо оттакі з загально знаних тогди

як пр. Евангеліє Томи, Евангеліє Никодема, Лист Пилата до Тиверія про смерть Ісуса Христа, Хожденіє Богородиці по мукам, Ріжні казки про Адама і Еву і Про знищенє Єрусалима.

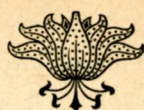
До заокругленя сеї доби великої в нашій словесности скажемо еше про деякі характеристичнійші твори, і їх авторів з 15 і 16 віку хоч їх маємо дуже не багато. З XV віку то **Григорій Цамбляк і Фотій** оба митрополити московскі куда перенесено митрополію. Перший з них родом з Сербії, зіставив нам **Житє Стефана** царя сербского і **Житє св. Параскевії** крім того 27 проповідей господских і сьвятих. Другий з них Фотій, боров ся з Цамвляком о престол митрополитий в кінци осїв в Москві. Зіставив: **Поученія до князїв, духовних і бояр.** Єго: **Духовне Завѣщанє** уважаєсь автобіографією.

Симеон Будний, жив в XVI столітю був прихильником Кальвина зразу, а потім пристав до антитринітарів котрі звались також соцініянами від лїкаря Соція і в Польци мали много приклонників між шляхтою головню, так на Литві як і на Поділю. В цїли ширеня єресей видав Будний на Литві 1562 р.: **Катихисис калвінський, для Русинів.** В тїм самім часї видав: **Оправданіє грїшника перед Богом.** Він переложив також біблію на польскій язык.

Яко послїдний але заразом і цїкавий твір в сїй добі літератури можемо уважати і виданя першої Граматики грецкої і славянської під заголовком **А дель фотес.** Видали її „судей“ львівської братської школи в році 1591. Один добре захований примірник сеї граматики знаходить ся в бібліотеці гр. Потоцких в Раю коло Бережан.

„Граматику словенську“ видав еше Лаврентий Тустановскій в друкарні братській в Вільні 1596 р., в котрім то році видав еше **Азбуку з замітним словарцем: „Лексіс“.**





ПОГЛЯД

на другу добу нашої словесности.

Другу добу нашої словесности рускої числимо від Унії в Берестю литов. 1596 р. до виступлення Сковороди і Котляревського при кінці 18 ст. Унія до котрої змагали обі церкви західна і всхідна, була фатальною в наслідки для польської Речипосполити по тій причині, що була для иньших цілей хибно надживана. Яко наслідок борб між духовенством католицко-уніятским і православним з другої сторони, великала она потребу заложеня численних шкіл при брацтвах ставропигійських, залежних безпосередно від патріархів і богату полеміку в душі схолястичнім, котра мало кого погодила але підготвила з часом близьку народну мову.

Ся схолястика латино-польска пересаждена головно академнею київскою założеною митрополитом П. Могилою в ціли успішнійшої борби з Унією, на ґрунт руский єсть і головною ціхою характеризуючою сю добу словесности. Далекою була ся схолястика від того, щоб дати словесности нові дороги та прямованя; Мова макаронічна подекуди переважно польска, повна реторичних бомбастичних форм з алеґоріями та метафорами, заступала путь-дорогу втвореню якої небудь нової ідеї от-хочби народолюбства.

В сій добі процвітає літопись, яко природний вплив славної історії козаччини. Два однак роди поезії, виступають сильно з поза тяжких контур псевдоклясицизму на перший плян: то різнородна народна творчість в пісні і початок драм на Русь. Що до пісней то ділимо їх на женьєкі, предметом котрих є любов або туга за кимсь в неволи, обрядові, давні колядв, щедрівки, веснянки; весільні, обжинкові рекрутські і и.

Більші розміром, то епічні думи і пісні історичні. Що до пісней взагалі, то скажемо, що рускі належать чи не до найкрасших в Славянщині. Русьни будучи свідками так фатальної своєї історії з нападами Татар, козачими походами та війнами, без далековиду в будучність, а з долею народу то і не диво що їх пісня з тих часів сумного настрою, свободна від тривіального змісту з мольовою переважно ариєю, побуджує нераз чужого до задуми а свого до плачу. Авторів тих пісней не знаємо. Заховались імена денекоторих як пр.: Марусі Гордієвної Чурай, що то свого Гриця стріла, хочачись віддати за відбувавшого далекий похід Петра Іскру. На просьбу сего послідного, дарує Хмельницький сій народній співачці засудженій на смерть житє. Пісні: Не ходи Грицю на вечерницю, Віють вітри віють буйні і т. и. єї завдячують своє істнованє. В 18. в. складали народні пісні Семен Климовский, Сковорода, Головатий і другі.

В часі найбільшого розцвіту козаччини, зложено найкрасший витвір народної музи — се епічні думи і пісні історичні.

Складали їх бувші учасники походів, нерідко бандуристи-дїди в дорозі серед степу козачого або в шпитали. Самі гетьмани як Сагайдачний, Хмельницький (котрому приписують пісню алегоричну „Ой біда чайці небозі“) Мазепа, та иньші укладали думи про сучасні події.

Важнійші з дум то отєі: Про Самійла Кошку (або Кишку з 16. в.). Про Байду Вишневецкого, що повис в Туреччині ребром на гаку, Про утечу трох братів з неволі, про Сагайдачного, що „продав жінку за тютюн та люльку“, кілька про Хмельницького, Ничая, про Марусю Богуславку, про Боднарівну за Каньовского. З новших пр. дума про убійство ціса-

ревої Єлисавети і інші. З пісней історичних важніші: Коли Турки воювали, Зажурилась Україна, Ізза гір буйний вітер віє, Ой полети галко, (про руйнованє Січі) і т. д.

Висше наведена колеґія могилянська має не тільки тую заслугу, що виобразовала славних мужів представителів літературного руху, але що через своїх спудеїв дала сильніший почин до складаня і представленя драматичних творів. Зародком сих можемо уважати „Чини пещного (печ) дійствія“ котрі в 16 і 17 в. давано по церквах в Москві і на полудни. Підчас утрєні 2-ої неділі перед Різдом на степеннах, входять три отроки, відтак ангел і Халдеї до печи устроєної на амвонї. Халдеї по співі псалмів, віршованих діяльогах і пр. відбирають свою кару.

В 17. столїтю давано при церквах і школах реліґійні видовиска т. зв. містерїї. Ті представленя не були своєрідні, але прийшли до нас через школи з заходу, де їх під іменем „Passionsspiele“ представлювано в часї Великодня. Другий цикл таких представлень давано у нас в часї Рождества Христового (польскі яселка з 14 і 15 в.). Особи дївіи були: Пречиста Дїва, св. Йосиф, Дитятко Ісус, Пастирі, Ірод і другі. З часом для розвеселєня зрителїв, виступали в серединї тих представлень єще деякі комічні особи як: Жид, Циган, Козак. Такі сцени і представленя названо інтермедїями. Они мають характер самостійних, драматичних творів — комедий. Найстарша драма сего рода, то інтермедия в польскій драмі Гаватовича: Траґедия або образ смерти — виставлена на ярмарку в Камянци 1619 р. Ті твори закрашені гумором грано пізнійше по ярмарках, домах приватних і при школах. Авторів, звичайно буреаків-студентів обдаровувано датками в натуралїях. Від того ходженя сих акторів витворилась драма вертепна, якої останком можемо уважати нинїшні ходженя з вертепом підчас Різдва.

Містерїї укладали студенти львівскої, кївскої і інших шкіл, нерідко і такі учені мужі як: Лазар Баранович або Дмитро Туптало. Лаврентий Горко виставив 1708 р. траґікомедию Йосиф Патріярх, Теофан Прокопович написав одну траґікомедию, героєм котрої являєсь св. Володимир. Іньша драма єго п. з. Милість Божа написана около 1728 р. величає Хмельницького. Много таких творів видано

при Київській Старині, у нас заслужив ся збиранєм їх Іван Франко.

За Петра Великого перед і по битві під Полтавою тай і пізнійше, пішло много учених кїевскої академії на північ, приманені блеском царского престола, або зневірені у себе.

Наступає упадок словесности, котра майже через цілий 18. вік животїе перетравленим псевдоклясицизмом. Яко знамя упадку мож уважати панегіризм, найвисший розцьвіт котрого припадає на той час в Польщи. Найвизначнійший у нас панегірик то Атан. Заруский звеличивший в творі: „Хлїб ангельскій“ Петра В. і других членів царскої родини.

Поневільний упадок козацтва, заведене малоросс. колегії, 1722. а опісля знесене Січи 1775 р.; перетворене старшини козацкої в касту дворянську, та заведене кріпацтва в Росії, се факти, що глибоко вразили зболену душу народа, котрий в 17 і 18 в. тільки жертв принїс. Видячи той темний кругозір свій, заспівав сей нарід жалку пісню: „Заступила чорна хмара, заступила синя, була Польща була Польща, та стала Росня.“ Але той занепад національности а тим самим і словесности не міг довго тревати, бо традиция стара еще жила і та пробудила мужів, котрі викликали голосну рефлексю в користь народу і его словесности. Представителями єї а заразом віщунами нової доби нашої літератури, то філософ Сковорода і Котляревский, котрі виступили при кінці 18. столітя.





Писателі другої доби словесности.

Христофор Бронський, прихильник Кальвіна видав в Вільні 1597 р. важну книгу „Апокриєс“ (відповідь) о соборі берестейскім.

Максим Мелетий Смотрицький, один з найплідніших писателів і учених свого віку, учився в Острозі, де батько його Еразм був ректором колегії. Кн. Конст. Острожський вислав його на науку пізніше до Єзуїтів в Вільні і за границю до Липска, Нюримберга і других міст. Вернувши до вітчизни, став поборником православія а висвячений патріярхом Теофаном на архієпископа жив в Полоцку. Підозріваний о участь в убитю св. Йосафата, відбув подорож по орієнті. В Римі прийняв унію. Умер яко архимандрит дерманський.

Письма: Вірші на відступників, Острог 1599 р. *Treny, to jest lament wschodniej cerkwi* 1610 р., вичисляє рускі родини Сангушків, Черторийських і др., (котрі з обрядом і своєю нацією перемінили). *Institutiones linguae graecae* в Колюній 1614. *Граматика* 1619 р. з котрої кілька поколінь училось. *Verafikacya niewinności* 1621. *Elenchus*; *Apologia* 1628 (яко католик) і *Paranesis* у Львові 1629.

Виталій, єромонах а пізніше ігумен в Дубні, видав в Евю 1612. р. „Діонтру“, твір віршований в формі поучень, котрий в 17. в. був чотири рази передруковуваний.

Беринда Памва, Молдаванин родом, монах кївської Лаври, проживав якийсь час в Стратині коло Бережан, де списував свій *Лексікн* (словар) „славеноросский“ для ужитку молодіжи. Видав его в Кїві 1627.

Вишеньський Іван, найважнійший писатель-патріот тих часів, походив мабуть з Вишні в Галичині. Постриг ся разом з Йовом Княгиницьким пізнійшим основателем Скиту манявського (в першій десятилітїю 17 в.) на атонській горі в Болгарії. Перебував на Русі. Пізнійше вернув на атонську гору, звідки мов громами метав своїми „Посланнями“ до князїв, єпископів і горожан-Русинів, закликаючи їх до бодрости і єдности в вірі та морального житя. Противник перекладів (дисидентами) св. псьма, говорить що церковний язык без хитрости провадить до Бога.

Псьма: *Соборное посланіє атонських монахів до кн. Острожского і всіх православних.* (*Monumenta Stauropigiána* Львів 1895); *Посланіє атонського монаха Йоана Вишеньського к православним югозападної Росії і литовського князівства; К митрополиту и єпископам принявшим Унію; Сочиненіє о заблужденіяхъ римської церкви.* Крім сих творів приписують ему еще много інших полемічних творів, котрі мав видати під иньшими іменами. Більше з его житя невідомо. (З новших праць про Вишеньського порівнай праці в Кївській Старині і Ів.Франка).

Ісає Копинський, завзятий поборник православія, вигнав з Перемишля силою свого контр-єпископа уніятського Крупецкого. Від 1628 р. був архієпископом смоленським і архимандритом задніпровским. По Йові Борецькім став митрополитом, доки його Петро Могила насильно не зсадив з престола 1640 р. Псьма: *Лист до кн. Єремїї Вишневецкого, свого ученика, писаний відколи з Русина Ляхом став; Альфавит духовний; Ліствица іноческого жительства в Бозі, наслідует тут вірно Ліствицю Івана Синаїта.*

Захарія Копистеньський архимандрит печерський, видав „*Антиграфє*“ (по польски). Цікава его *Палїнодія* (в рукописи), де полемізує з Оборною Унії Льва Кревзи. Видав: *Номоканон Кїїв 1629; Толкованє на Апокаліпсис Андрея з Кесарїї; Бєсїди Златоустого* Кїїв 1624. і н. † 21. марта 1627 р.

Кирил Транквілїон Ставровецкий був учителем в львівській братській школі, потім зістав архимандритом в Чернигові. Видав: Зерцало Богословія Київ 1618 (статії богословські і фізіологічні) книжка здавсь люблена, коли ще в р. 1790 в Почаєві її видавано; Поученія, на неділі і свята або Евангеліє учительне; Перло многоцінне, твір богословський вершами і прозою (в Могилеві 1690).

Петро Могила воводич молдавський, учив ся на Русі, але був і на заграничних всеучилищах. Повернувши бив ся під Хотїмом з Туркамі, відповідно родинній традиції. Постригши ся в черці, зістав архимандритом. З успіхом боронив руску справу перед соймом і королем в 1632 р. Висвячений в львівській волоскій церкві на митрополита (28. IV. 1633) удав ся до Києва, де усунувши старенького Копиньського, заняв престол митрополичий. Умер 1647 року.

Петро Могила славний з того, що заложив а властиво переобразив давну школу київску на академію на взір таких же за границею. В тій академії викладано по латиньски, очевидно в замірі, стати на рівні що до образования з католицькими полемістами. Письма сего визначного писателя-схоляста: Крест Хрїста, проповідь крестопоклінна посьвячена Єремїї Вишневецкому 1632; Літос або камінь з проци істинни св. церкви на сокрушене „Перспективи“ Касіяна Саковича, прийняшого Унію, видано по польски під криптонїмом „Euzebiusza Pimina“ в київск. Лаврі 1644. Писав ще другі твори по польски. Під доглядом Могили видано еще в Києві Служебник 1639 р. Тріод постну 1640, Евхольїон 1646, Собраніє короткої науки о артикулах віри, Требник і т. н.

Гізель Іннокентий німець з роду, прийняв вехідний обряд. П. Могила вислав його за границу. Вернувши, став ректором колеїї. Відбув диспуту з Езуїтом Цїховским. Карїєру свою завдячує Могилі і Хмельницькому. Був приклонником Москви, котра його часто обдаровувала. Не годив ся з гетьманами Руїни, але й не переставав бути ніколи щирим Русинном. Умер архимандритом 1685 р.

Письма: Мир з Богом чоловіку, важний тим для нас, що знакомить нас з сучасними звичаями, викидаючи купцям продаване книг еретичних, білила для женщин і т. д.

Важним єсть єго літописний твір „Сінопсис“, що оповідає симпатично княжий період київщини і т. д. до року 1679. Сей твір починаючий історію нашу від Ноя, мав великий вплив на пізнійшу російську історіографію. По польски видав: Prawdziwa wiara, (полеміка з єзуїтом Боїмом) і Патерик 1661.

Косів Сильвестер, зіставши митрополитом по Могилі, вистав Хмельницького по єго побідах. Образовав ся за границею головно, єуди єго Могила був вислав. Був також префектом колегії. По переяславським договорі 1654р. не хотів присягати цареві Алексеєви, хоч Польщі не любив. Умер тогож року що і Хмельницький 1657.

Письма: Діда скалія, 1637 р. о св. Тайнах; О рукоположеню в Єреї. По польски: Exegesis Київ 1635. (пам'ятник змаганя просьвітного Українців, як каже Огоновский) і „Żywoty ojców pieczarskich“.

Баранович Лазар * р. 1593. Відпавши від Унї до схизми був учителем і ректором моголянської академії. В Яссах висвячено єго на єпископа чернигівського. Престіл свій єпископський обняв доперва по смерти єпископа Прокоповича. По воли царя Алексеїя надїлено єго титулом архієпископа. Причинив ся до вибору гетьмана Многогрішного протєгованого Москвою, котру потім нелюбив задля єї поступованя з Мало-Русею. Помер 1693 р. в сотнім році житя.

Письма: Труби (проповіді) 1679; О пяти ранах Ісуса 1680 і н. З польских: Żywoty świętych ten Apollo pieje; цікава єсть його: Lutnia Apollinowa w każdej sprawie gotowa Київ 1671 — єсть се збірник стишків в родї: Nie wierz Wenerze, bo się wupierze і др.

Галатовский Йоанікий один з визначнійших руских схолястів, був настоятелем Лаври Печерської. Агітував за Алексієм яко кандидатом на трон польський. Умер яко архимандрит чернигівський 1688 р.

Єго Небо нове друковано в друкарні М. Сльозки у Львові 1665. Мєсія правдивий, 1669, проти Жидів, котрі почитали Рабіна Сефета на всходї в Смирні яко мнимого Мєсню. По польски: Rozmowa białocerkiewna. Єсть се диспута з єзуїтом Пекареким в присутности короля Яна Казіміра 1663. Stary kościół zachodni полемічне; Alphabetum (єретиків) і Fundamenta, na których jedność Rusi z Rzymem łacinnicy fundują.

Два послїдні твори видав в Чернигові 1681—1683 р.

Полоцкий Симеон, один з тих, що то служили дворови царському покинувши Київ. Муж великих здібностей, люблений на дворі царя Алексія Михайловича † 1680 р. З писемь его замітні: Жезл правленія; Обід духовний і Псалтир римований, в Москві 1680 року. Більше его творів не видано.

Данило яко чернець **Дмитро Туптало**, походив з козачої родини, був ігуменом в Батурині, потім жив в Києві, де почав писати: Четії Мінеї, се єсть опис життя святих на кождий день в році. Перебував опісля в Глухові, Чернигові і Новгороді сївер. Петро В. іменував его митрополитом сибірским, але задля слабого здоровля не міг туди удатись. Умер яко митрополит в Ростові 1709 р. Найбільший твір Дмитра Ростовского, котрого православні святим почитають, то Четії Мінеї, котрі почав видавати в Києві від 1690 р., що 5 літ одну четвертину обіймаючи 3 місяцїв. Видав єще: Руно орошене, чуда Богородицького образу в елицькім монастирі. Писав також літопись і Розиск о розкольниках (в рукописи).

Зиновієв Климентій, сучасний Тупталі, а послїдний важнїйший схоляст „странствовав“ незадоволений з своїх властей духовних по ріжних сторонах. Твір його рукописний то: Стихотворенія, котрі розпочинає схолястичними обясненнями що до правди, огню і т. д. а доходить, дорікаючи своїм властям, до зображеня ріжних верств народу свого часу.

*

*

*

Історйографія козацка.

Розцвїт козацтва з его організацією, з походами на Турків і Татар, повстанє проти Польщі, послїднє змаганє України вибореня собі независимости за часів Мазепи і дальші сумні дїї козащини до року 1775, все те мусїло знайти літописцїв, котрі під захистом старшини та користуючись часто актами канцелярії військової, передалиб історію козащини другим поколїням.

Одна з важніших літопий неznаного нам автора, на котру часто покликають ся пізніші літописці то запропастившая ся: Руска достовірна літопись, знана нам з писем поодиноких літописців. Оповідає она про початок козаків, про гетьманів Лянцкороньського Предислава, Остапа Дашкевича 1513, Унію; а друга часть літописи починалась від 1606 р. та доходила до повстань Хмельницького.

Кроніку Густиньску (від монастиря де списана), написав чернець Лосицький в 1670 р. Оповідає она дії Руси починаючи від Ноя до 1597 р.

Краткое описаніє Малоросії, єсть се літопись аж до 1734 р., оповідає про князів і козаччину.

Літопись Самовидця списав невідомий нам автор, участник війн Хмельницького дуже об'єктивно до 1702 р. Літопись ся стоїть в звязи з Коротким Описанєм Малоросії, до котрої Самовидець ввійшов.

Літопись чернигівська в двох частях, обіймає часи від 1587—1692 і від 1692—1750. О Синописєї Гізеля було више сказано. Дуже важний літописець то **Самійло Величко**. Він служив ва Запорожу за часів Мазепи. В військовій канцелярії були єму приступні всі акта і літописи козацкі, з котрих користаючи, написав обширну історію від Хмельницького почавши, до 1720 р. В тім своїм: Сказанню о війні козацкій з Поляками, явившій ся 1728 р., поміщено ріжні акта, листи, документа а навіть 10 портретів гетьманів: Літопись ся Велички видана з початком 19 в. обіймає 3 томи.

Григорій Грабянка бравший уділ в депутації Полуботка до царя Петра В. написав 1710 р.: Дійствія небивалої брани Богдана Хмельницького... єсть се оповіданє від найдавніших часів до Мазепи. Час війн за Хмельницького найлучше представлено з цілої літописи.

Николай Ханенко братанок гетьмана тогож імени, провів свій вік в службі військовій, де був хорунжим за часів Полуботка. Зіставив по собі **Дневник**, котрий оповідає сучасні авторови події. Петро Симоновський єсть єще замітний літописець.

Два послідні літописці з часів упадаючого козацтва, далеко важніші чим попередний літописець. Імена їх то: **Алек-**

сандер Рігельман і Василій Рубан. Перший з них, зрушений Німець, написав по знесеню Січи: Літописное повіство-ване о Малій Росії, вї народї і козаках, в 4 частях. Василій Рубан видав в Петербурзі кілька творів по нашій історії як: Ізвістія о Малій Росії, коротка літопись з 1506 — 1776; Землеописаніе Малої Росії (1777) і п.

Крім повисше наведених писателїв і збірників відносячих ся до історії, маємо еще много других поменшої вартости як пр. Георгія Кониского архієпископа 18 ст., котрому приписувано „Історію Русов“ (вид. 1846) твір, що мав великий вплив на таких мужів як: Шевченко, Пушкин і др.

Автором Історії Русов однак як здогадують ся, мав бути В. Полетика укр. вільнодумец-патріот.





ПОГЛЯД на третю, народну добу нашої словесности.

Народови можна вирвати душу і серце, але віри в будучність годі вирвати. Тим то по кожній важнійшій, хочби пригнобляючій свободу і незалежність події в життю народів, мусить наступити у лучшої часті даної суспільности рефлексія.

Упадок змагань народних з зруйнованем Січи запорожскої, поневолене народу в кріпацтво, а опісля по тих причинах і розпаношене тої верстви народа, котра повинна була з природи річи противділати тим сумним подіям завчасу і підтримувати духа національности, все то прилягло при кінці 18. віку тяжким каменем бюче вже народне серце. Щоби той камінь усунути з тіла народного, встає наш народний філософ і любитель істинної свободи: Сковорода, іде в нарід промостити дорогу Котляревському Іванови, котрий вийшовши подібно як і Квітка з окруження патріархального любячого народну давнину своїм голосним маніфестом Євейдою 1798 р. докине в сатиричній травестії потомкам козацкої старшини, а тепе-

рішним дворянам-чиновникам гірке слово правди на їх гуляще житє, гнобленє народу, та й чужосторонну свитину.

Тим стає Котляревский, від котрого числимо нову народну добу нашої словесности, в оборонї народу порабощеного, а всказуючи на єго благородну чисту душу, будить для него інтерес у читаючих Енейду — одним словом вводить ідею народолюбства, на котру вказує не тільки в епічнім творі писаним прекрасною богатою народною мовою, але і усовершує в своїх драматичних творих взорованих на такихже творах з попередної доби. (Др. Колесса : Столітє обновленя літератури, Львів. 1888).

Котляревский витворює перше огнище літературного руху в Полтаві, де концентруєсь єго діяльність і де вступають більше або меньше щасливо в єго слїди иньші писателї.

Філософ Сковорода ще перед тим з другого боку підготовляючи заснованє всеучилища в Харкові, неначеб віщим духом дає знати, що тут в Харкові повстане друге огнище нашої словесности (около Українського Вістника від року 1816), котре дасть пізнійше нам Квітчину повість і сьмілійшу чим Котляревського сатиру Артемовскоао Гулака: „Пан та собака“, в котрій під каранєм жорстоко а невинно псом Рябком, встане весь обернений в кріпацтво нарід України упімнутись о себе.

Але не тільки повисші причини склались на розбудженє народної словесности. Ми мусимо піднести вплив Ломоносова, що то ще в половинї 18 ст. дав псчаток народній велико-руській літературі і критиці. Письма енциклопедистів французских, нові паролї та ідеї з заходу знаходили і у нас відгомін.

Борба о свободу народів проти Наполеона піднесла квестію народностей, котрі хотять тепер жити своїм житєм. В Чехії спеціяльно впливом борби з Німцями, являють ся перші славянофілі-ученї: Ганка, Челяковский, Дубровский і иньші під впливом котрих пробуджуєсь і у нас українофільство (Харків) і котрого фермент зливаєсь пізнійше в сорокових літах в Кирило-методівське брацтво.

Заінтересованє народностями пробуджує живу народну мову, появляють ся збірники пісней народних, на котрі перший звернув увагу у Німців Гердер в „Stimmen der Völker“ 1802 р. Статї о старинних українських піснях пише кн. Цер-

телев (1818), котрий по при збираню народних пісний, стає при тім і етнографом. Рівночасно видає в Петербурзі Павловський : Граматику малорос. нарічія, де підчеркує наші поетичні твори закрашені народним гумором та реалізмом в поезії. В Галичній збирає пісні Waclaw z Oleska, кружок Шашкевича і пр.

Заінтересованє у нас і у сусідів піснею, народною казкою, легендою, будить у нас новий напрям, котрий ломить за собою леді старого клясицизму а розвиває романтизм з буйною фантазією відсвіжуванєм бувальщини, та темами національними, котрі вкінці викликають богаті студії над нашою етнографією. Тим напрямом заповнюють ся у нас 20-ті і 30-ті літа 19 ст. Романтизм однак не був у нас сильний, бо вскорі уступив місце реалізму, котрий характеризує з малими прогалинами дальшу добу нашої словесности. Головні романтики та борби за волю у нас, то сьпівак руїн, та могил козачих а безпосередній предтеча Шевченка Амврозий Могила а подекуди Артемовський, Шевченко і Куліш. (Столітє обновленя літератури).

В сорокових літах 19 ст. повстає в Київї тайне Кирилло-методіевске брацтво, де головним членом стає Шевченко Тарас великий наш народний поет, що то ставляє на перший плян непохитну національну сьвідомість, котра по увязненю брацтва притихає на разї, але по амнествї і від 60 року около Основи петербурскої — на ново зорить. Так було на Україні.

У нас в Галичинї хоч терен був промощений хочби в семинари дух. котрий оснував цісар Йосиф II. та завів виклади рускі на всеучилищи львівскім, то мимо того панувала півтемрява. Свобідна руска думка над працею народу будить ся доперва в 30-літах у членів Рускої Трійці. Маркіян Шашкевич головний представитель тої праці, ставляє перші кроки до розбудження народної словесности, котру і чудними самоцвітами нашої поезії збогатив. Ёго збірник „Русалка Дністрова“ друкована в Будимі 1837 р., має у нас велике значінє та заслугоє на вдячну память для єї автора.

Рік 1848, рік борби о свободу народів в Австрії, та знесе паньщини у нас, дав сильний почин до розвитку рускої

науки і народного письменства, історію котрого почав викладати у Львові перший професор рускої мови колишній товариш Шашкевича, Яків Головацький.

Около 60 року повстає з будженєм словесности спір прависний, котрий єще Маркіян хотів на добру дорогу справити. Рівночасно майже, ділить ся суспільність і література наша на дві часті, одна з національним відрубним народним напрямом, друга під впливом панелявістів і російської могутчої держави — хоче одної великорускої літературної мови. Визначні наші письменники на Україні як Куліш і инші пишуть по руски і по російски ріжнять ся хиба тим від галицьких, що лучше володіють мовою рос., чим галицькі пишучі мішаним церковно-російским язиком. Коли добавимо єще і се, що многі Русини писали иньшими мовами як польскою або німецькою зневірені у себе, або під впливом чужого образования, то будемо мали вірний образ подібного замішаня, але склалось подіяма політичними 17. в. довішми до часів Руїни.

На щастє однак від 80-ти літ минулого віку сонце яркіше засвітило над нашою словесностию. Верх бере народне слово, культ Шевченка прибирає широкі розміри по обох берегах Збруча, а навіть на Буковині, (де в 60 літах гідно репрезентував наше слово Федькович), заносить ся на лучше. Одна лише Угорська Русь, де ділали на поли просвітнім Духнович і А. Добрянський, малі дає ознаки життя.

Головне огнище літератури переносить ся з України, де 1876 р. видапо некористне (хоч не бременне в наслідки) розвитку літератури розпоряджене, до Галичини, де около періодичних літературних видань групують ся громади молодих письменників галицьких, та видають ся твори закордонних наших писателів.

Головним по смерті Куліша та Кониського представителем літератури стає І. Франко. Єго як і других теперішних писателів теми, то соціальне питанє, а хоч се не дасть нашій словесности богатого засобу цілющої води і сего водоспаду не пхне на нові дороги, але має лише переходове значінє, то все такой стоїмо тепер з нашою літературою на тім місци, де то

„не неволі син“ просвіщаючий ся і зазнаюмлений з чужими літературами засьпіває може незабаром нову, нового якогось героя нашої літератури величну побідну пісню, на традиційних та голосних народних струнах а се буде на будуче новою провідною зірницею в нашій як бачимо і тепер вже великій словесности того народу, котрого ідеали і мова „голосні і правдиві як Господа слово“.





Письменники нової, народної доби.

Вісунюм народної доби нашої словесности з сильним впливом на Котляревського і вньших письменників наших, являєсь вандрівний народний філософ-писатель:

Григорій Савич Сковорода *1722 р. в Чернухах в Полтавщині, учив ся в Київі язиків, філософії, реторики, богословія і т. д. Звідавши Угри, Німеччину і Італію, зістав пізнійше учителем в домі Стефана Тамари, а опісля і в колегії харківській. Задля ліберального напрямю мусїв покинути Харків. Від тепер провів дальше своє жите сей правдивий тип Сократа на вандрівці, переходячи з села до села, від приятеля до приятеля, всюда голосячи свою науку. Умер в селі Іванівка коло Харкова 1794 р.

Сей „любитель простоти, істинної свободи пізнавший дух природи“ (єго памятник надгробний) голосив науку свою головню устно, то й дійшли нас лише: Руководство о поезиї; Начальна дверь к христ. добронравію; Бібліотека духовна; Нарциз і книга асхань (філософ. статі о пізнаню самого себе) і кілька пісней, котрі в перерібці ввійшли до драм. творів Котляревського, а декотрі більше моралізуючі до почаївского Богосласника. Заслуга Сковороди то заохочене народу до просьвіти.

Іван Котляревский, уродив ся в Полтаві 1769 р. Учив ся у дяка опісля в семинарії. Священником не хотїв зістати, то

по укінченню наук був учителем в приватних домах, при котрій то спосібности пізнав добре народ, мужиків у котрих часто кумовав або брав уділ перебраний на вечерницях. Від 1790—1796 був в судовій службі, опісля до 1808 в війську. В війнах турецьких брав уділ, а за свою службу зістав відзначений царем орденом св. Анни III. кл. і похвальними грамотами. В 1810 р. зістав в Полтаві надзирателем дому виховачого дітей бідних дворян, котрому посвятив всі свої сили до смерти. За ведене сего інституту дістав від Александра I. 1817 р. брилянтовий перетень і 500 рублів пенсії, †29 жовтня 1839 р. в Полтаві.

Найзнаменитшим его твором єсть Енейда „травестована“ шутливо переложена на язык мало-російський видана без відомости автора в 3 частях меценатом народної словесности Пурпурою в Петербурзі 1798. (Видавця назвавши Мацапурою помістив К. в дальших 3 частях Енейди написаних опісля і виданих К. в пекло за те, що чуже добро віддав до друку). За взір до тої травестії Енейди служила К. травестія російська Осипова або і німецька ексезути Блюмауера (Відень 1784). К. нарочно вибрав сю шутливу форму, щоби заохотити суспільність свою до читаня, виказати єї блуди, а відтак звернути увагу на нарід закріпощений і славну бувальщину як гетьманьщину і пр. Не потребуємо додавати, що появлене сеї пародії на класичний епос мусимо уважати яко вплив реакції у нас на класицизм. Его комедійо-оперета Наталка Полтавка (нове виданє Львів 1898) написана для аматорського театру кн. Лобанова-Ростовського 1819 р. має у нас подібне значінє як у Німців *Minna v. Barnhelm*. Тема шутливої оперети: Москаль Чарівник взята з народних оповідань. Замітний єсть єще К.: Стих до кн. Курякина.

Константина Думитрашка (1814—1886): Можемо причислити на підставі його алегорично-політ. поеми: Жабомиш одраківка, до школи Котляревського. Предмет подібно як і в Енейді взятий з класичного ґрунту а періодований представляє у нас борбу Руси з Польщею в користь кого иншого. Думитрашко не попав в так звану „котляревщину“, котрою другі сучасні писателі насміювались над норовами темного народу.

Петро Артемовский Гулак попович, ур. 1790 в Київщині. Учив ся в бурсі київській і в семінарії, опісля слухав викла-

дів в харківській університеті, де зістав потім професором, а від 1841—50 ректором. † 1/10 1866 в Харкові.

Почав писати від 1818 р., відколи став слухати преподавання на всеучилищі. Знаменитою єсть его соціально-сатирична казка: *Пан та собака*, де представив долю народу в кріпацтві. Написав єще: *Супліку до Основяненька* казку: *Солопій та Хивря, Тюхтій та Чванько, Три листи Горація перероблені, пр. Пархоме в щастю не брякай* (*Aequam memento rebus in arduis*), байки і приказки. На підставі його перекладів баллад: *Рибалки Гетого і Твардовський Міцкевича*, причисляємо его до романтиків.

Григорій Квітка, від села Основа де 1778 р. родив ся підписувавший ся **Гр. Основяненко**, був змалку слабовитий на золотуху (скрофули) а навіть осліп. В 5-тім році прозрів на богомолю чудом і з віден то датуєсь у него наклін до богомоля і монастирського житя. В війську служив в 1793 р. В 1801 р. вступив до куражекого монастиря. В 1806 році подибуємо його знова в війську хоч коротко, а в 1812 р. зістає управителем театру в Харкові. В Харкові заложив інститут для дворянських дівчиць, та був вибраний на предводителя дворянства. В 1820 р. одружив ся з Анною Вульф, котру пізнав при інституті. Она то наклонила его писати повісти. Щирій і любленій своїй подрузі присвятив за се найкрасші повісти, *Марусю*, та *Сердешну Оксану*.

К. помер в Харкові в році 1843 8/VIII.

Повістей К., в котрих часто теоретична ідеальність стає напроти житвїей реальности і по тій причині ті повісти суть сентиментально-моралїзуючі, маємо около 17. Важнійші: *Салдацкый партрет* (в котрім на підставі поговірки: *Знай шевче шевство, до кравецтва не мішай ся, відповів критикам російским на напасти на себе*); *Маруся*, найкрасша повість; *Мертвецкий Великдень*; *Добрероби добре буде*; *Конотонска Відьма*; *Козир-дівка*, *Сердешна Оксана*, в котрій реалїзм пробиваєсь); *Пархимове сніданє*; *Перекотиполе*, *Підбрехач*, *Купований розумі пр.* Драматичні твори:

Шельменко денщик, в котрім всі особи крім денщика говорять по великоруски; *Шельменко волостний*

писар; Щира любов (перероблене з повісти) і Сватане на Гончарівці.

К. писав і по великоруски пр.: Приїзший зі столиці (порівнай Гоголя: Ревізор); Пан Халявській (роман) і пр.

К. любить святощі народні плекані в його патріархальнім домі з діда прадїда, ударяє на побожний настрій душі праведного і єсть при тім етнографом, описуючи прим. обряд сватаня в Марусі.

Евгеній Гривінка, родив ся 21. I. 1812 р. в Полтавщині. Від своєї бабусі-няньки чув в дитинстві много оповідань. Учив ся в Ніжині в гімназії кн. Александра Безбородка де учили угорські Русини енциклопедичних наук. В тім ліцею переложив Г. Пушкина: Полтаву (Моск. Телеграф. 1831 р.). Служив потім в війську та перебував дома, де його розрадою було польованє. Любов до п. Новіцкої не повелась йому. Перенїши ся до Петербурга, де застав кольтю своїх земляків, читав лекції при царській канцелярії, та видав свої знамениті: Малоросійські приказки (1834) де представляє заслонений сатирою потоптану правду народну. В 1841. році видав збірник: Ластівка, в котрім взяли участь всі визначні тодішні писателі українські. Ластівку помянув добрим словом і наш Маркіян Пашкевич. З повістей Г. писаних по великоруски, знана у нас з перекладу Климковича в 60-ти літах повість: Чайковський, писана на підставі родинних переказів. Перед смертю в (1848 р.) видав Г. свої твори в 8 том. Тіло вго перевезено в Полтавщину.

Тимко Падура ур. 1801. Учив ся в родинних Ілинцях і в Винниці. Стояв в дружних зносинах з польскою україноф. школою (Гоцинський, Залеский Б. і др.). Хоч Поляк, то з політичних причин писав по руски. В 1824 р. зложив пісню Відорота: Не жури ся мій хазяю. Писав і більші думи як: Конашевич, Сірко, Тетеря. Подорожував по орієнті з чудаком Вацлавом Ржевуским, звідси і його пісня: Геій поїхав пан Ревуха, бере свій початок. В повстаню 1831 р. брав живий уділ. В 1848 був на славянськїм зїзді в Празі. В 1857 р. в дїлі: Kozaczyzna w Turcyi уміщено без підпису автора його українки: Не знаю з ким змовившись в Крим і Пращай мила Україно. Помер 1871 р.

Письма його видано 1874 р. у Львові під заголовком *Ru-
sma Padurru*.

Маркіян Шашкевич перший будитель галицької Руси, родився з батька священика в Підлісью, селі золочівського повіта в Галичині 1811 року. Школи гімназіяльні від 3 до 6 класи (1826 до 1829 року), кінчив в Бережанах а філософію (доповнене тодішньої науки гімназіяльні у Львові де записався яко питомець семинара на виділ богословський. За малу провину (спізнене ся) видалено Маркіяна в 1832 р. з семинара. Гірко перебідовав той час, доки на ново його не прийнято до заведеня. Працював тепер над словесністю німецькою і чеською. В бібліотеці Оссолюнських пізнав Шашкевич двох молодих людей, з котрими заключив в семинари сердечну приязнь з цілею працювати на народній ниві. Мужі ті то: Я. Головацький і Вагилевич. Союз тих трох ідейних людей назвали товариші: *Руска Трійця*. Члени Рускої Трійці, до котрої вступили і вніші питомці як Устиянович, Мих. Казанович і другі, прибравши собі славянські імена: Руслана Далїбора і пр. ходили між нарид, збирали пісні, перекази, мнимі руна, пам'ятники старини, учаць при тім бесіди народної, котру і ввели в чудній красі в наше письменство

Шашкевич дразливий на все, був слабого здоровля, той жив коротко бо ледви 32 літ. Яко священик, не зазнав долі бідуючи з своїм народом, до котрого він один умів найкрасше у нас промовити, той сумного настрою суть його поезії (Нещасний), а хоч і усміхнулася йому судьба мидїйше, коли отримав презенту на Золочів, то вже був близький смерти.

Умер в Новосїлках ліських 1843 р. лишаючи по собі невисказаний жаль тим більше, що лишив своїх співтруженників без провода. Честь його заслугам віддано в р. 1848. на зібранню руских учених у Львові, а тіло його перевезено в 50-ту річницю смерти (1893 р. 1. листоп.) до Львова, де при величезнім здвизі народа похоронено на личаківськім кладовищі.

Його безупинній діяльності завдячуємо видане в Будимі 1837 р. першої в Галичині народною мовою писаної: *Русалки Дністрової*, котра задля строгої цензури (о. Вен. Левіцький) не могла друкувати ся в Галичині.

Примірників Русалки Дністрової спродав Ш. всего за 18 здр. (як нам подала Анна З. знавша Ш.). Прочий наклад пролежав в поліції львівській до кінця сорокових літ. XIX в.

Всіх поезій Ш., котрий яко член Рускої Трійці прибрав імя славянське Руслан, маємо двацять кілька лише, але за тоє чудна мова і поезія, зраджує талант великого поеталірика. Внеслі суть його Псалми Русланові, прекрасний у нас взірець поезії в прозі. Писав і повістки пр. Олена, з життя опришків; розправу історичну: О. Б. Хмельницькім. Плодом єго знаня німецької літератури (котра від біблїї Лютра творить нову добу літератури) і змаганя створити народне письменство, можемо уважати єго переклад деяких частий св. Писма. Ш. зладив єще: Читанку для дітей, перше видане котрої явилось 1850 р. Знані суть єго переклади з мови чеської і сербської. До жени своєї, котра о 52 лїт пережила в крайній бідї свого мужа і взяла участь в перенесеню єго праха до Львова, писав яко наречений польські стихи як: до Julji і пр.

Володимир Шашкевич, син попередного, ур. 7/IV. 1839. По укінченю наук, дуже діяльний член-редактор літературних видавництв 60-ти лїт як: Вечерниця, Мета, Русь, Русалка, писав гарні поезії, в декотрих з них пробивавсь євітогляд Маркіянів. Кілька єго поезій уміщено в Зорі Галицькій яко Альбумі на 1860 р. В 1863 р. видав у Львові більший збірник поезій п. з, Зїльник. Писав і драми: Сила любови; Тимко Хмельницький і поему Черна. Знана єго казка Зробок.

В 70 ти лїтах зістав урядником скарбу. Помер 1885 р.

Амврозий Метлинський, найвизначнійший у нас романтик предтеча Шевченка, ур. 1814 р. в полт. губ. Від своєї бабусї чув много пісней і дум, котрі виучивсь на память. Учив ся в Харкові, де кінчив всеучилище і де пізнійше викладав російську словесність. Від 1849—1854 преподавав в Київї. Вернувши до Харкова, пійшов задля слабости в отставку (1858). Жив опісля хорий, в Швайцарїї над Геневским озером або в Кримі, де і покінчив при меланхолїї своє жите самоубійством в роцї 1870.

З молодих лїт славянофіль (звідти то і підчиняє судьбу козацтва славі царя), почав писати від 1839 р., коли то під псевдонїмом: Амврозия Могили видав в Харкові: Думки і Пісні. Найкрасші з єго дум то: Козачая смерть, Гетман, Смерть бандуриста і Зрадник. В них то він приляг

грудьми до наших пам'ятоків славної історії, козацких могил і серед темної бурливої ночі виводить нам козаків-гетьманів, котрих оточив блеском слави, представивши їх яко борців за віру і політичну волю своєї вітчизни. М. зібрав і видав около 800 пісень народних. Київ 1854. При збираню тих пісень помагав йому його брат, **Семен Метлинський** видавший в Києві і Полтаві свої поезії під заголовком „Мова з України“.

Тарас Грегорович Шевченко, найбільший наш поет ур. 25 лютого 1814 р. в Моринцях кївск. губернії, звідки його мати була родом. Тарас ріс в Кирилівці. В 8-мім році життя умерла йому мати і від тої хвилі не зазнав вже більше ні радощей життя, ні веселої днини. Мачуха зле обходилась з дітьми, а з Тарасом люто. Першу науку азбуки побирав у дяків як: Губського, а по смерті батька в 1825 р. у Бугорського у котрого вивчивсь псалтиря. Оба були піяки і жорстоко обходились з Тарасом. Вибивши п'яного Бугорського, утік Ш. до одного дякона, у котрого мав учити ся малярства. Покинувши сего іконописця, жив в ріднім селі пасучи череди (Мені тринадцятий минав і т. д.); жив по тім у місцевого священника Кошиці, де найшов добре обходжене ся, особливо зі сторони жени сего пароха, женщины відчуваючої біду ближнього.

Від Кошиці пійшов Т. до маляра в Липнівку, а відтак взяв Ш. яко кріпака пан Енгельгард за покойового козачка з собою до Вільна. То рішило судьбу Тараса. Енгельгард пізнавши талант малярський у Ш., послав його в Варшаві до маляра, а опісля в Петербурзі. На час пробування Ш. в Варшаві, припадав і перша його любов. В Петербурзі пізнав Ш. земляка Ів. Сошенка, котрий з Гребінкою заняв ся його судьбою, та представив його поетови російському Жуковскому, котрий постарав ся о викуплене Ш. з кріпацтва, інакше не міг Ш. учацати до академії художеств. Славний маляр Брюлов зробив портрет Жуковського, котрий пущено в лотерію. Портрет виграла царска родина.

Ціною 10.000 рублів викуплено Ш. 22. IV. 1838 на волю. В академії, де тепер під Брюловом Ш. працював, почав ниншом писати свої поезії, котрі увійшли до його славного **Кобзаря**, Петербург, 1840. В 1842 р. появилась в Петербурзі його велика поема: **Гайдамаки**, котру списав так, як чув

з уст 100-літнього діда, очевидця Коліївщини. Від року 1843 — 1847 жив, Ш. на Україні весело, буваючи по визначних домах як губернатора Репніна і пр. Величано його талант і прошено всюди до себе. В тім часі повстали його вільнодумні політичні поеми: Гус, Кавказ і Послання до мертвих і живих.

В Києві в 1846 р. основує Ш. з В. Білозерским, Кулішем, Костомаровим, Навроцким, Марковичом і и. тайне політичне братство св. Кирила і Methodія, з змаганем вибороти самостійність славянським народам і Україні так, щоби їх з Росією лучило лише федеративне відношене. Справу зрадив студент Петрович, почім наступило увязнене членів, між ними і Ш. 5. цвітня 1847 р. Ш. вивезено спершу в петропавловську кріпость, олісля засуджено в салдати до Оренбурга і в Орську кріпость, де заборонено йому писати і малювати. З своїм корпусом був над аральським озером, де вже малював картини, а потім жив в Уральську і Новопетровській кріпости. В 1852 році улєкшено трохи неволю Ш., бо позволено рисувати і писати, а старшина обходила з ним людяно. З того часу маємо його переклад: Слова о полку Ігоревім, над котрим працював по при читаню біблії, Лібельта естетики, і рос. писателїв (Лєрмонтова). Так живучи в Новопетровській кріпости, переписуючись з Залєвским Брониславом поляком, (іменником Богдана), читаючи ріжних авторів пр. Шекспіра, провів лютвий час до своєї амнестії вже за царя Александра II. в р. 1857.

Послїдні літа життя провів Ш. в Петербурзі між почитателями його таланту. З Петербурга відвідав наш Кобзар по 10 літній неволи свою любу Україну в р. 1859 (від 3 червня до 9 вересня), провівши якийсь час в Кирилівці у своєї незабутної сестри Ірини, та посумовавши над Словетицею-Дніпром, предметом своїх прекрасних думок. Над Дніпром хотїв собі Ш. купити хату і доживати там свого віку а не в чужім Петербурзі. Але склалось інакше. Закупно відповідного місця проволїкалось, женитьба, по котрій причині провадив Ш. з Вартоломєєм Шевченком живу перепис, не довела до ціли; той жив Ш. в зимнім Петербурзі гостюючи в видних домах як пр. гр. Настасї Толстої, котра причинила ся до його вивольєня з неволї, доки не розвинулась на добре хвороба, водна пухлина, від котрої рано о 5-тій годині 26 лютого 1861 р.

Шевченко помер. Тіло його перевезено 2 місяці пізніше на Україну і над рікою Каневкою на горі Чернечій похоронено.

Ніхто не знав краще заговорити до душі рідним словом як Шевченко. Чудні його думи, пливучі легко з під серця суть жемчугами нашої словесности. Найкрасші поеми крім вище наведених то: Наймичка, Москалева криниця, Неофіти, Гамалія, Перебендя, Русалка, Утоплена; красні суть його Псалми Давидові в перекладі. Ш. зладив перед смертю ще, Буквар южно-русский для основуючих ся ся тоді недільних шкіл на Україні і видав в друге Кобзаря. Триактова драма Ш. носить заголовок: Назар Стодоля з гарними сценами. До Кобзаря доробив музику славний композитор Н. Лисенко живучий в Києві. З велико-русских творів писаних Ш. замітні, поема: Слепая, Безталанний і Художник, повістка, в котрій можемо добачити автобіографічний матеріал Ш.

Николай Устиянович, від місточка де 1811 р. родив ся, підписував ся Николай з Николаєва. Студії філософічні і богословські кінчив у Львові. Належав до кружка Шашкевича, котрого високо цінив і під впливом котрого почав писати тужні вірші. Як священник, жив довго в Славску коло Скольного. Брав уділ у всіх змаганнях Русинів 1848 р. В 1850 році був редактором львівск. Галицко-русского Вістника. По перенесеню редакції до Відня, вернув на свою парохію. Устияновича вибрано послом кількокрратно. В 1870 р. дістав парохію Сучаву на Буковині, де 1885 р. умер.

Перший свій стих п. з. Слеза на гробі Михаїла барона v. Neustern Гарасевича написав 1836 р. Писав пізнійше балади як: Пещена дітина, Проклятство матери, Рекрутка З причтей і казок: св. Іван Євангелист, І старому придасть ся школа. Дуже гарна єсть його елегія, Згадка за М. Шашкевича, по польски: Cieniom Marcyana Sz. Писав і прозою повістки: Старий Єфрем, Допуст Божий, але найкрасші то: Мєсть верховинця і Страстний четвер. Николай з Николаєва яко поет дуже чутливий лірик, за те проза його легонька, малює чудно гірську природу часто дуже поетично.

Корнило Устиянович, син попередного, родивсь 1839 р. в Волкові а учивсь у Львові. В ціли образования ся в малярстві, перебу-

вав у Відні від 1858 р., де обертав ся в кругах славянофільських. Вернувши в р. 1863, жив в Славску, а опісля малював в Холмі куди батько єго задля злиднів, хотів перенестись. Подорожував також по Росії (Київ) і Італії.

По при малярстві, писав досить много від 70-тих літ минушого ст. ліричних поезій, поем історичних як: Вадим, Іскоростень, повісток і описів своїх подорожей. Визначне значіне має у нас яко автор трагедій: Олег Святослави ч Овруцкый 5 акт; Ярополк I (Святослави ч 6 акт), в котрих хотів на вір драм королівських Шекспіра, представити нашу княжу бувальщину. Письма К. Устиановича вийшли в 3 частях у Львові 1875—77. В 1882—83 р. редагував гумористичну часопись „Зеркало“. Тепер (1901) скінчивши мальоване церкви в своїм ріднім селі, віддавсь викінченю розпочатах давійше творів поет. і повістей з часів нашої минувшини.

Антоний Любич Могильницький, ур. 3. марта 1811 р, в Підгірках в калускім повіті. Науки гімназіяльні кінчив на Угорщині, богословекі студії у Львові. Ставши священником, був завідателем ріжних тодішних капеляній, між иньшими і в Комарові, де написав велику часть своїх творів. Від 1859 р. жив яко парох в Бабчи коло Маняви. Вибираний послом належав задля своєї незвичайної вимови і вправи владаня німецькою мовою, чи не до найздібнійших членів віденьського парламенту. Уступивши з політичного житя, перестав сей дуже люблений і товариський муж і писати, а декотрі рукописи як пр. другу частину Скиту манявского в роздражненю нервовім нищав. Помер нагло, їдучи коло Маркової в серпни (13) 1873.

Талановитий сей поет-будитель галицької Руси, написав еще в р. 1838 „Пісень радісну на торжество посвященя єпископа пряшівского Павловича в святоюрській церкві у Львові. Гарні суть його отсі твори: Судьба поета, Де ся наші пієни діли, Русин во як (бвиця) і переклад Шіллєрового Графана Габсбургу. Найважійшим однак твором котрий зробив о. М. популярним на Руси, то епічний твір більших розмірів під заг. Скят Манявський, котрого I часть вийшла в Перемишли 1852 р. присвячена знаменитому Гр. Яхимовичови. З прози його маємо розправу: Гадки о рускім язиці, Листи писані дужо гарною німеччиною як пр. до свого сына гумори-

стично с Конгруї о. Жегаловича, другі пр. до бл. п. о. Боднара, пароха Золотого Поточу в більшій часті затрачені і пр. Письма його видав покійний Ом. Партицкий, заслужений у нас писатель і критик на поли літературнім, 1885 р.

Яків Головацкий, ур. 1814 р. в Чепелях золочівського пов. недалеко від місця уродження Шашкевича. Школи гімназійні кінчив у Львові, де прочитав Котляревського Енейду та переглядав збірники пісень, між иньшими Максимовича видані 1828 в Москві. То розбудило здаєсь в нїм замилуване до етнографії. Зі Львова робив з Шашкевичом прогульки в стрийщину, калущину і пр. збираючи всякі пам'ятники давнини. Опісля сам обійшов Коломийщину і Буковину. Студії філософичні кінчив в Будапешті, де пізнав ся з молодими Сербами. Богословіє кінчив у Львові, почім відбув еще одну подорож, а то на угорську Русь, збираючи народні пісні. Ставши священником-сотрудником в Микитинцях, інтересував ся дальше рускою словесністю. В 1848 р. брав живий уділ на зборах у Львові. Вскорі 1849 р. зістав першим професором рускої літератури на львівській всеучилищі. Викладав до 1867 року, в котрім то році був приневолений уступити, позаяк під впливом панславистів, звертавсь в їх сторону. Жив опісля в Росві, головно в Вильні, де був предсідателем археографічної комісії. Помер в р. 1888 в Вильні.

Яко член Рускої Трійці, брав уділ в виданю Русалки Дністрової 1837. Писав гарні поезії і наукові праці, як розправу: О южно-руськїм язичі, Три вступительні преподаваня о руск. словесности, Граматику руского язика, Хрестоматію руску, Відень 1854. Замітне єсть його видане Народних пісень галицько угорської Руси в Москві 1878 р. в 4-рох великих томах.

Іван Далібор Вагилевич, третій головний член Рускої Трійці, родив ся в Ясени калушск. повіта 2 вересня 1812 року. Почав скоро писати, бо твори його знаходимо в Русалці Дністровій. Поет не без таланту, але по смерті Шашкевича почав блудити ріжними стежками. По пробудженю Галицької Руси в 1848 р. редагував ворожу справам питомим часопись. Зневірений, перейшов в кінци на протестантизм. Умер у Львові 1866 року. О нїм можемо сказати се, що сказав Гете про Міллера, що поезія його розплила ся як і його жите. Поезії Вагилевича знаходимо в Русалці Дністровій і в Вінку ви-

даванім Головацким в 1846—47 р. Видав також по польски Граматику руску, у Львові 1845 р.

Николай Ів. Костомарів, знаменитий історик, підписовавший ся на укр. творах псевдонімом: **Єремія Галка**, родивсь 4. мая 1817 в слободі Юрасівка, воронежскої губ. В молодости своїй пустотливий, був свідком (1828 р.), сумного факту, іменно нападу дворових людей на его батька поміщика, котрого убито. Учив ся в Москві, а по смерти батька віддала його мати до гімназії в Воронежі. В Харкові (від 1833 р.) слухав преподаваня історика Лунїна і Амв. Метлинського а в Москві По-годіна. В Харкові, куди опісля вернув, видав 1838 р. драму: Сава Чалий а слідуячого року: Українські балади. Щоб дістати катедру універс. писав дисертації: „О значіню Унії“ в західній Росії і „О істор. значіню рускої народної поезії.

Учителював в Ровні 1844 р., звідки робив екскурсії по Волиню (Почаєві й пр.) і студював історію Хмельниччини. В 1846 р. зістав професором універс. св. Володимира в Києві, де був визначним членом Кирило-Методієвского брацтва. По увязненю, жив засуджений в Петропавловській кріпости, а потім до уласкавленя свого 1856 р. в Саратові, де зістав переводчиком при губернс. правленю і де зладив: Монографію Хмельницького. —

Три роки опісля читав в Петербурзі до 1862 р. історію при нечуванім здвизі слухателїв. В р. 1875 оженив ся з вдовою Алїною Леонтиєвною Кисіль, колишньою своєю нареченою, з котрою розійшовсь в предодень свого арештованя. Перед смертю їздив на Україну, але здоровле его, відколи еще зістав переїханий, щораз то погіршалось. Помер в Петербурзі 7/IV. 1885 р.

Крім висше наведених праць, видав К.: Пісні народні в Збірнику Мордовця, Саратов 1859. Писав статї до Основи петерб. (котру з Білозерским і Кулішом основав) як: Дві рускі народности, Мисли южнорусса: о преподаваню на южно-рус. язиці. По уступленю з катедри яко член археографічної комісії, видав 11 томів: Актів южної і західної Росії. Праці печатані в ріжних часах видав в 1875 р. п. з. Історическі монографії і Ізслїдованія, 15 томів. Того року видано его: Збірник

творів в Одесі. Будучи хорим писав: Руску історію в живописаннях єї діятелів: (подібне діло яке видає у Львові під заг. Прикарпатска Русь в ХІХ. в. в біографіях єї діятелів: Іван. Ем. Левіцький автор цінної: Бібліографії галицької 19 в.) К. писав також: Послїдні роки Річи посполїтої польскої. Знані суть єще єго драмат. твори: Перяславска нічі Кремуций Корд (з історії рим.). Писав і поезії як: Пісня моя (перший єго твір печатаний в Галичинї в Новинах львівск. 1849 р.), Півець Митуса і н. Літературне наслідіє Костомарова (автобіографія, портретів і пр.) появилсь в 10 літ по смерти Николая в Петербурзі.

Пантелеймон Алекс. Куліш, ур. 27. VII. 1819 в Воронежи. Мати походяча з роду Гладких (одному з котрих Хмельницький стяв голову), оповідала К. много переказів з бувальщини. Гімназії в Новгородї Сїверскім, де прочитав Пушкіна, Жуковського, Квітку і Гоголя, не скінчав задля браку матеріяльних средств. Уже в гімназії будучи, написав повістку „Цыган“. Учителював по приватних домах, доки не здав всегупного іспиту до Київського університета (1833), де слухав філософії і прав. Ставши учителем, жив в Луцку а потім в Києві.

В 1844 р. обїхав яко етнограф київщину, плодом чого явилсь: Записки о южній Руси і чудова ідилля: Орісея, котру написав підчас сеї подорожи в Харкові в домі поляка етнографа К. Свидзінського, котрого подібно як і поета Грабовського пізнав при тій нагоді. В Києві познакомив ся з членами Кирило-Методієв. брацтва. В 1846 р. перебував К. в Петроградї, де з ректором універс. Плетневом, видавав Современника і де докінчив свій роман історичний „Черная Рада“. З протекції Плетнева дістав К. відпустку, щоби поїхати за границю і образувати ся в цілі обнятя опісля катедри славянск. літератур. Одружившись тепер з сестрою Білозерского їхав до Чех, але в Варшаві арештовано єго за мниму пропаганду в Кир.-Метод. брацтві. Засуджено єго зразу на два місяці в кріпость, а потім жив вивезений в Тулі, де по трох літах зістав уласкавлений (1850 р.) при нагоді побуту царя в Тулі, де для царя зладив альбум ілюстр. акварелями. З женою поїхав тепер до Петербурга, де зарабляв на хлїб працями літератур., а по роцї поїхав в Чернигівщину де писав: Записки о Н. В. Гоголі,

(котрі йому кілька тисяч рублів доходу принесли) і Записки о Южній Русі, Петербург 1857 р. В тім часі видав: Провіди В. Гречуловича; Граматку с. в. буквар і альманах Хату. Подорожуючи по Італії, Австрії, (Відні) і Туреччині написав 1861 поеми: „Великі проводи“ і Настуся, а дрібніші твори видав 1862 р. в Петербурзі п. з. Досвіткв, думи і поеми.

В 1866 р. був директором комісії, що завідувала ділами єпархії холмскої. Під кінець 60-ти літ, був в Галичині (де вже перед тим при заложеню Народного Дому“ познакомив ся з Галичанами), де друкував свої дрібні твори в Меті, Вечерницях і пр. Тогди то розгорілась була в Галичині борба правописна а справа т. зв. Кулішівки, правопис Куліша довела до того, що він покинув Холм і удавсь через Галичину до Праги, де займав ся перекладом св. письма. В Відні, куди звідси удав ся, видав 4 Євангелія переложені а у Львові 1872, Псалтир. Жив пізнійше в Петербурзі або на хуторі Мотронівка, де писав: Історію возсоединенія Русі, Матеріяли для історії возсоединенія Русі 1874—77 р., спроневірющись давнійшим своїм ідеалам даючи ниньшій погляд на козацтво і Шевченка.

В 1881 р. в осени жив К. у Львові на передмістю, де під впливом польських політиків видав фатальну: Крашанку Русинам і Полякам на великдень 1882 р., значіне котрої хотів пізнійше як в Хуторній поезії ослабити, набравши ниньшого погляду на справи галицкі (по переданю монастирів василіявських ОО. Єзуїтам).

Від 1883 р. до смерти, 14. лютого 1897 р. жив в своїм хуторі Мотронівка, названім по пожари Ганниною пустинею, видаючи ще свої твори як: Магомед і Хадиза 1885 Львів. Байда князь Вишневецькій 5 акт, Петербург 1884; Збірники поезій як: Дзвін в Женеві 1893 р., Позичена Кобза 1897 і перший том: Шекспіра, котрого в перекладі К. дальше видає тепер Укр. рус. видавнича спілка у Львові. Последна праця К. то переклад Біблії (докінчений Нечуєм, видає британське тов.).

Заслуга сего даровитого, трудолюбивого но і гордого письменника то тая, що щиро трудивсь около 60 літ для будуччини України на всіх можливих полях, хоч ціле

его житє з симпатіями то до Москви то до Польщі а вкінці (від 1883 р.) і до Туреччини нічим иньшим не єсть, як образом нещасливих у нас колїзній історичних 17. віка.

Жена **Кулішева Александра**, родж. 1826 р., писала гарні оповіданя манерою М. Вовчка як: *Русалка*, *Молотники*, уміщуючи їх в *Хаті*, *Основі*, в *Правді львівській* і в иньших видавництвах галицких як *Зоря* і *Л.-Н. Вістник*. Тепер видає письма свого небіщина-мужа. Кулішева знана під псевдонїмом **Гани Барвінок**.

Яків Кухаренко, щирий приятель Шевченка, з котрим часто переписувавсь, учив ся в 30-ох лїтах в Харкові, де студіювало тогди много визначних Українцїв. Яко генерал чорноморських козаків, брав удїл в усмиреню повстаня чорноморських Черкесів. При одній переправі в горах зістав заскочений ватагою Черкесів, від котрої відважно відбивав ся, але ранений, помер в плїні черкесім 1862 р. К. написав 1836 р. 3 актову оперету: *Чорноморський побут на Кубани* з часів по знесеню Сїчи. Свої Оповіданя містив в *Основі*. Окреме виданє єго письм вийшло в Києві 1880 р. заходом Пискунова.

Марко Вовчок, властиве імє сєго писателя то **Марія з Велинських Марковичева**. Писала під впливом і за порадою а відай і чи не вєспільно з своїм мужем Панасом, з котрим пізналась в Орлї, де він проживав засланий за участь в Кирило-Метод. брацтві.

Почала писати тогди, коли Шевченко мав вертати з за-славя. Її народні оповіданя вийшли в 3 частях в Петербурзі 1858, 62, 65. Найлучші з тих повісток М. В. визначаючі ся красною чистою мовою, малюючі нам суспільний побут народу українського, з єго звичаями, задивленєм ся на сьвіт і недолею народу закріпощеного то: *Сестра*, *Три долї Інститутка*, *Чари*, *Кармелюк* і др. Марковичева жила пізнїйше в Дрезні і Парижи, але відколи відїхала від свого мужа, то писала по велико-руски. Опанасови помершому в Чернигові в шпитали 1867. року, поставили земляки 1899 р. памятник над могилою.

Марко Вовчок був високо цїнений такими мужами як Шевченко, або Тургенїв, а слава єї більшала тим більше, що виступила малюючи долю мужицку около 60. року як раз, коли

в Росві приготовляла ся велика реформа знесеня кріпацтва.

Леонїд Глїбів, род. 1827 р. В Веселїм Подїлі в Полтавщинї. Учив ся в Полтаві і Нїжинї (лицей кн. Безбородка). Ставши учителем 1858 р. при чернігівській гімназїї, служив до 1863 р. с. в. до часу, доки не зістав усунений за українську пропаганду. Чотири лїт пізнійше, став управителем друкарні чернігівського земства. Умер в Чернігові 1893 р.

Знаний у нас в Галичинї під псевдонимом: Дїдусь Книр уміщував свої: Байки в Зорі, Дзвінку (часописи для дїтїй) і пр. Байки свої не рїдко наслідуючі Крилова визначають ся легкою і простою мовою і проте суть у нас люблені. Г. почав писати еше в р. 1853. пишучи поезїї, проби драматичні пр. „Остапова правда“ і деякі статї, котрі уміщував в „Основи“.

Василий Ільницький, псевд. Денисз Покутя, родив ся 1823 р. в Підпечарах коло Покутя, де і 1896 помер Фїльозофію слухав у Львові, а богословіє в Відни. Був катихитом а опїсля директором рускої гімн. і членом ради шк. у Львові. Першу свою працю історичну: Александр князь белзкий умістив в Зорі яко альбомі на 1860 р. Писав повісти і оповіданя пр. Дурний Івась, Роман Дуля, Князь Роман Данилович, Суджена; монографїї Стародавний Звенигород, Стародавна Теревовля. Гарні суть єго описи подорожи підчас студий в Уграх, Штирії або по Нїмеччинї (Дрезно). Уваги гідна єго драма історична: Настуся.

Богдан Дїдицкий, родив ся 1827 р. в Угнові. Фїльозофії слухав у Львові і у Відни. Учителем гімн. був короткий час від 1885—57 р. Опїсля віддавсь працям лїтературним і політично-просвїтним. Тепер єсть кустошем бібліотеки народного Дому (цїнної особенно старими виданями).

Дїдицкий, один з найдїяльнійших у нас письменників свого часу, брав удїл в праці нашого відродженя еше з 1849 року, коли то помагав видавати: Галичоруский Вістник у Львові, опїсля у Відни. Свої стихи уміщував в Зорі галицкій, котрої став редактором (в 1853 р.). Боронив азбуку нашу проти змаганя ввести у нас алфавет латинський брошурами: Онеудобрости лат. азбуки і Спіро руску азбуку.

В 1860 р. видав знаменитий альбум: Зоря Галицка присвячений Гр. Яхимовичови. В сїм альбумі умістив Д. побіч праць всіх наших тодішних писателїв, свій більший епічний твір: Буй Тур Всеволод. Д. видавав письма других писатлїв пр. Поезії Федьковича, Львів 1862, Поезії Н. Устияновича і пр. Заснував в 60-літах політичну часопись „Слово“. Писав Історію народну Руси 1867—70, біографію Качковського, котрого то товариства і довший час єсть предсідателем.

* * *

Історйографія.

Денис Зубрицкий, єсть се перший історйограф галицький. Під впливом рос. ученого Погодїна, котрий приїжджав до Галичини, почав З. писати свою: Історію галицко-владимірського княжества, котра кінчить ся 1340-вим роком. Ся праця З. вийшла у Львові 1852 р. З. написав єще по польски цінну, хоч подекуди з мильним поглядом на устрій внутрішній міста: Kronik-y miasta Lwowa (по польски). Єго наслїдник подекуди то:

Антоний Петрушевич, уродив ся 18.сїчня 1821 р. в Добрянах. Батько єго, священник був дуже осьвіченим мужем. Син учив ся спершу в Стрию, а гімназияльні і богословскі студії кінчив у Львові. Висвячений 1847 р. безженно, зїстав вскорі капеляном митрополита Левіцького. Від 1856 р. стає парохом в Новиці, доки 1862 р. не покликано єго на крилошанина до Львова, де доси при трудах наукових жие.

П. брав живий удїл в змаганях 1848 р. На поли науковім виступив єще перед тим, стаючи в обороні рускої народности.

Цїле своє житє посвячує сей надзвичайно працьовитий писатель лївівистиці, історії, етнографії і літературі. Переглянув всі краєві книгозбори і заграничні у Відни (будучи послом), в Празї, в Сучавиці, на Буковині і пр. Плодом єго пристрастного збираня памятників літературних, книг по історії і иншого змісту, являєсь єго величезний книгозбір, знаний під іменем: Музей Петрушевича в Народнім Домі у Львові. П. хотїв спершу написати Історію галицкої Руси, але видав лише

кілька томів „Сводної літописи“, много праць археологічно-наукових про: Старинний Галич, Про друкарні в Русі і пр. Головним однак ділом П., єсть его: Археологічно-етнолігічно-історичний словар, списаний на кількасот тисячних піваркушах і обясняючий походжене около міліона слів. Сей словар єсть в рукописи еще і безустанно доповнює ся.

Ізидор Шараневич, род. 16. лютого 1829 в Козарі. Шесто-клясову гімназію кінчив в Бережанах, філософію і богословіє кінчив у Львові і Відні. Від 1855 р. був учителем при гімназіях в Перемишли і у Львові. В 1864 році докторизував ся а 1871 р. покликано его на професора австр. історії у львівським університеті, з котрого становиска перейшов 1899 в відставку. Помер 1901 р.

Шараневич має заслугу у нас визначного історіографа Галичини. Праці его отєї з важнійших: Стародавний Галич, Львів, 1860; Стародавний Львів (1250—1350); Історія Галицко-володимирської Русі, 1863; Монографія ставропигійської церкви. По польски видав: Rys wewnętrznych stosunków Galicyi wschod. w drugiej połowie 15. w.; Patriarchat wschodni wobec kościoła ruskiego, Львів 1879 р. По німецьки написав дисертацію: Die Hupations-Chronik als Quellen Beitrag zur österreichischen Geschichte 1872.

Шараневич єсть основателем Музея археоль. львівської Ставропигії, котрої довгий час, бо від 1882 р. був сеніором.

Антонович Володимир, родив ся в Київщині (Махнівці) 1834 року. Школи середні кінчив в Одесі, а університет, виділ медичний а відтак і філософичний, 1860 р. в Києві. А. був зразу учителем по гімназіях київських. Від 1870 р. став доцентом а відтак і професором святоволодимирського (київського) університета.

Антонович, один з найлучших наших істориків-археологів почав свою письменну карьеру з 1861 роком при Основі петербургській, де уміщував свої перші праці. А. написав відтак до 60 своїх більших праць до історії козаччини (найважнійші відносячі ся до XVIII в.), колітвини і археографії волинської. Найлучші однак его праці відносять ся до історії великого князівства литовського.

А. опирає свої праці не тільки на літописях, як більше документах і археології, в чім і его головна заслуга не менше як і тая, що зібравши около себе талановитих істориків, зумів витворити свою школу історичну, до котрої причисляємо :

Грушевського Михайла, котрий в 30-тім році життя зістав запрошений 1895 р. з Київа на професора історії всхідної Европа в львівськїм університетї, де доси викладає і де зібрав також кружок молодих істориків, з котрих замітнійший то : **Стеф. Томашівський**.

Груш. видав много праць по історії. Найважнійші крім поменших то: Істория кїевскої землї; Джерела до історії Руси-України, та Істория Руси України, котрої вийшло до тепер два великих перших томів. Обі послїднї праці вийшли у Львові, де при Записках товар. ім. Шевченка працює, публікуючи свої цїнні праці по історії і археології.

На поли історїографії рускої заслужились у нас еще отсі мужі :

Покійний **Юліян Целевич**, автор: Історії Скиту Манявского (Львів 1887); о. **Стефан Качала** († 1888) написавший: Коротку Історію Руси (Тернопіль 1886); **Д. Іловайський**, котрого Княжий період України-Руси (до Данила Галицкого) 2. том, вийшов в перекладї малорус. в Тернополи 1886 р.

Найбільше заслуживсь у нас около видань творів повисших наших істориків: проф. **Александр Барвіньський**, видавши кільканайцять томів: Історичної Бібліотеки.

Костомарів, гляди више.

* * *

Олекса Стороженко, родив ся 1805 р. в Полтавщинї з старої козачої родини. В 17 р. життя вступив до війська. Буваючи з своїм полком по ріжних сторонах, чув много народних оповідань. В 1829 році був ранений в турецькій війні, а в 1831 р. брав удїл в борбі з повстаньцями польськими.

Був дорадником дуже впливовим гр. Муравєва (1863). При кінци життя жив в своїм улюбленім Хуторі Горішнім коло Берестя, де і 1874 р. помер.

Стороженко єсть один з визначнійших прозайків наших, бо написав около 24 оповідань, декотрі заправлені гумором

як: Вуси, Голка. Важнійші оповідання то: Вчи лїни-вого не молотом, а голодом; Розумний бреше, Жонатий чорт, Кіндрат Бубненко Швидкий, Спомини про Микиту Коржа (96-літнього запорожця); Матусене благословене. Найважнійший его твір то: Марко проклятий, поема з повірїй народних (товче ся як Марко по пеклу) Одеса 1879. Добрий єсть його драмат Гаркуша, героєм котрого являєсь розбійник 18. в.

Гушалевич Іван, род. 1823 р. в Павшівці в Галичинї. Учив ся в Бучачи у оо. Василян, доки не перейшов до Львова, де слухав в університетї філософії і богословія, котре укінчивши та висвятившись, став учителем гімн. у Львові. Від 1855—1861 р. був парохом в Янівцях, а опісля катихитом при акад. гімназії у Львові, де до сего часу в відставці проживав.

Г. один з тих, що брав уділ в просвїтних змаганнях нашого народу в 1848 році, писав перші стихи свої ак: Мир вам брата; Щасть нам Боже і др. будучи єще в семинари. Ті стихи підложені в ноти, стались популярно-народними піснями. Его: Стихотворенія, явились в Перемишлї 1848 р; Цвіти з наддністр. Левади, у Львові 1852; Поезії ч. I. 1861 р. а ч. II. 1879 р. у Львові. В послїднім збірнику напечатав мєльодраму п. з. Підгоряне (музика М. Вербіцкого), котра доси не сходить з репертуару руск. театру. Інший его твір драм. то: Сельскі пленіпотенти. Послїдне що Г. написав, то Знесене паньщини. Г. видавав в 1849 р. письмо літер.-пол. Новини, а від 1863—64 педагог. часопись: Дом і школа. В 1850 р. видав Г. з обясненями для молодїжи Слово о полку Ігоревім.

Ксенофонт Климович, родив ся 1835 року в Хотимірі в Галичинї. Батько его (священник) віддав сина до школи в Станїславові. Гімназію тамже не кінчив, був однак один з більше тямучих молодцїв, коли его заходом заложено між молодежію кружок „Руский Гелїкон“. Читав много і почав перекладати в Байрона, Міцкевича і пр. та складати свої постичні праці. В 1862 р. був при редакції „Слова“ у Львові, де брав живий уділ в видаваню Вечерниць, Мети, (котру оснував) і других видань літер. В 1867 р. оженивши ся, перенїс ся до Відня, де був при редакції „Славянської Зарі“. Опісля жив у батька і у Львові, де був урядником при

товаристві асекураційнім і банку опісля, займаючи ся і літературою, видаючи „Основу“ львівську від 1870—72 р. Умер в біді у Львові 1881 р.

Кл. має ту заслугу, що в 60 і 70-ти літах працював на полі літературнім, коли та нива у нас облогом лежала. Його твори поетичні як: Великі роковини і переклади пр. роману гребінчиного: Чайковський, відзначають ся гарною і чистою мовою.

Федор Заревич, шкільний товариш попереднього, родивсь в Славску 1835 р. Шкіл гімн. не покинув. Жив з писарки. В 60-тих літах був редактором (першим): Вечерниць у Львові, а пізнійше: Русн. При Вечерницях писав свої повістки і оповідання як: Хлопська дитина, Син опришка, Родина, Чудний цвіт і н. На основі думи народної: Боднарівна, написав драму під тимже заголовком. †1879.

Мордовець Сліпченко Данило, родив ся 6. XII. 1830 р. в Данилівці за Доном з старого козачого роду. Учив ся в Саратові, а на всеучилищі був в Казани і в Петербурзі. В Саратові, де познакомив ся з Костомаровим, видав з ним 1859 р. Літературний Збірник, в котрім умістив давнійші свої праці як: Козаки і море. По при службі своїй в міністерстві комунікацій, дописував до різних часописий і переписовав ся з Галичанами, між иньшими з львівськими богословами. М. об'їхав орієнт, Землю св., Египет, Кавказ, Крим, звидів Італію і Іспанію. Тепер живе в Петербурзі.

Важнійші его оповідання то: Салдатка, Старці, Сон не сон, А все Пречиста, Дзвонар. Сі оповідання вийшли окремо в Петербурзі. На Крашанку честолюбивого Куліша відповів Мордовець Писанкою. М. писав і по великоруски пр. повісти з часів Мазепи і иньше.

Володимир Александрів, син священника, родивсь 1825 р. в Ізюмскім повіті. Скінчивши петербурську академію медичну, зістав військовим лікарем. Писав ліричні стихи, переклади з св. Письма (Тихомовні співи) і драми. З его опереток знана у нас в Галичині: Ой не ходи Грицю та на вечерницю, героїнею котрої то співачка народна Маруся Чурай. Друга его замітна оперета то: За Неман іду. Александрів помер в р. 1893.

Яків Щоголів, родився в Ахтирці в Харківщині 1824 р. В Харкові скінчивши університет, служив при суді. Почав писати ще в 40-вих літах. Поезії свої п. з. Ворскло, видав 1883 р. а „Слобожанщину“ в останньому році свого життя, в 1898.

Ніщинський Петро, родився 1832 р. в Київщині. Учився в київській семінарії. Студії університетські кінчив в Атонах. Ставши професором філології (головно грецької мови) в Одесі, почав перекладати: Антигону Софокля; Одисею, котру видав в 2 частих під псевдонімом „Гомер Байда“ і Іліяду (12 пісней). Писав і поезії. З музикальних його творів знані в Галичині його Вечерниці. Помер в р. 1896.

Осип Юрій Федькович, буковинський співак, родився 8. VIII. 1834 р. в Стронці-Путилові в урожайній і красній околиці зеленої Буковини, до котрої він цілою любовію Гуцула приляг. Виховувався під впливом матері і сестри Марійки, котра нагадувала своїм ніжним чутем та любовію до брата Ярину, сестру Шевченка. Батько Ф. не вминається. Поет учився в Чернівцях, а в Молдавії, куди опісля удався, познакомився з німцем маляром Роткельом, під впливом котрого (як і пізнійше Найбавера), почав писати гарні німецькі стихи. (Барвінський. Війми Літер. XIX в.).

Важний в його життю є рік 1852, коли то його взято до війська. В ранзі офіцера відбув Ф. 1858 р. похід до Італії, де і під Cassano написав першу свою думку: Нічліг.

По поході стояв з своїм полком в Чернівцях де зазнав миса з Русинами як проф. Горбалем і другими, котрі звернули його увагу на Квітку і Шевченка (котрий став його взором від тепер), то в Семигороді, де перебув 1861 р. та жку хоробу котра ще більше розбудила його сумовитий світогляд. В 1863 році увільнено Ф. по тяжкій недужі з війська. Вернувши на Буковину, поховав свою бідну матір. Від тепер учительовав Ф., громадяне вибирали його своїм війтом, а вкінці став шкільним інспектором. В 1872 р. жив Ф. на запрошене львівських Русинів у Львові, де працював при редакції Просвіти. Незадоволений відносинами в Товаристві, пересиджував в себе на самоті при бандурі, тай вскорі, бо по році виїхав на Буковину, де жив до своєї смерті 11. січня 1888 р.

Перші поезії Ф. надруковано в брошурці Кобилянського : Slovo na slovo do redaktora Slova, Чернівці 1861. Рік опісля видав: Поезії Юрія Федьковича Б. Дідицкий у Львові, котрі звернули на себе увагу Русинів своєю оригінальністю.

Федькович, сей найвизначнійший наш поет буковинський, писав ліричні і епічні вірші, в котрих оспівав нам жите жовняреке з його злиднями та тугою за рідними. Гарний його сонет малює нераз смерть жовніра, де одна сьвічка при відправі стареньким священником чина похоронного, єсть йому братом і сестрою. Лірика Юрія богата глибокими рефлексіями, та тужливим сьвітоглядом, єсть правдивою цїхою нашої поезії. Повість Ф. малює нам трохи зідеалізовану душу Гуцула з його спокоєм іноді і пристрастями. При кінці життя перероблював свою трагедию: Довбуш, котру писав під впливом собі питомого містицизму розвиненого читанєм Шопенгауера. Ф. писав і другі драматичні твори, котрі входять до нового видання творів Ф. в 5 томах у Львові. Заслуга його майже та сама, що М. Шашкевича, з тою ріжницею, що поле діланя Федьковича не єсть Галичина, але сусідна наша Буковина.

Воробкевич Ізидор, син катихита, родивсь в Чернівцях 5 мая 1836 р. Виховувавсь разом з молодшим о два роки братом Григорієм у свого діда в Коцмани, де чув много оповідань і пісень народних від своєї бабки. Школи середні і семінар духовний кінчив в Чернівцях, де прочитав галицьких писателїв. Яко священник жив на селї, доки 1868 р. не зістав професором сьпіву хорального в семінари черновецькїм, де живе доси.

Перші його твори друковані в: Галичаніві Б. Дідицкого 1863 р. під псевдонїмом Данила Млакв, зраджують визначний талант письменника, що пише гарні ліричні і епічні поезії, та твори драматичні, виставлювані у нас в театрі, до котрих дорабляє гарну музику. Знані суть його прозові оповідання як: Турецкі браньці з орієнтальною закраскою, Хто винев, перероблене драматично, Муштрований кїнь і много иньших. Поетичний доробок В. вийшов у Львові п. з. Над Прутом 1901 р.

Воробкевич Григорий, брат Ізидора, знаний під псевдонїмом Наум Шрам, був душпастирем при православної цер-

кві у Львові. Під впливом деяких львівських Русинів почав писати історичні думи як: Берестечко, На риночку в Переяславі і поменші думки в мелянхолійно тужливім (по смерті предвчасній своєї жени) настрою. По короткім побуті у Львові, переніс ся на Буковину, де і в Чернівцях 1884 р. помер.

* * *

Язикослови і словарі.

Потебня Александер, родив ся 1833 р. в Полтавщині. Учив ся в Радомю. Університет (від 1851—56) кінчав в Харкові, де студіював філзофичні праці Мікльосича, праці Караджича, Костомарова: О значіню рускої народної поезії і пр. В р. 1860 боронив магістерску дисертацію свою: О нікотрих символах в славянській народній поезії. Року 1862 звідав славянські землі. Від 1874 до своєї смерті 29. XI. 1891 р., викладав на університеті великоруску мову і письменство.

Потебня має великі заслуги у нас на поли нашої фільольогії і мітольогії, позаяк більшість вго праць відносить ся до обясненя малоруских і сродних пісень: Веснянок, Колядок, Щедрівок і пр. Безпристрастно обробив П. Замітки о малорус. нарічії; Обзор особенностей нарічія малоруского і иньші глибоко наукові досліди.

На поли нашої фільольогії заслужилсь у нас:

Яків Головацкий (як висше), видав: Граматику руску, в котрій найлучше обробив науку про звуки і форми.

Осадца Михайл, померший 1865 р., написав першу у нас повну: Граматику руску і видав її 1863 р. З те видане єї зладили проф. Онуфрій Лепкий і Онишкевич (знаний у нас видавець Бібліотеки Онишкевича в 70-тих роках) 1876 р.

Омелян Огоновский видав як висше, кілька праць фільольогичних в вїмецькій мові і Граматику руску, Львів 1889, в котрій найлучше обробив нашу складню, при використованю народної словесности.

Омелян Партицкий, ур. 1840 р. в Тейсарові, був учителем гімн. а від 1871 р. до смерті 1895 р. учителем при семинарах учительських у Львові. По при працях над історією і мітологією славянською, працював на полі фільології, плодом чого явились єго: Темні місця в Слові о Полку Ігоревім і ритмічний переклад єго 1885, р. Партицкий єсть автором німецко-русского Словаря.

Желєхівський Євген († 1885) видав цінний: Словар руско-німецкий.

Верхратський Іван, проф. академічної львівської гімназії, критикував словар Партицкого і видав: Знадобн до словаря южно-русского, Львів 1877. Від 1869—1879 видав 6 частий: Початків до уложеня термінології природописної; Про говор замішанців, Львів 1894 р. В. толковав дещо з Словацкого (Заджумлених батько) і Короледворску рукопись, Львів 1879. З німецких праць на тім полі замітні: Über die Mundart der Marmaroscher Ruthenen, Stanislau 1883; Ein weiterer Beitrag zur Betonung im Kleinrussischen і др.

*

*

*

Дальші письменники, повістярі і поети:

Кониский Олександр, уродив ся 18. VIII. 1836 р. в Чернигівщині (в Переходовці), з старої козачої родини. Учив ся в Чернигові, де в гімназії прочитав Шевченка. За свої списані дїточі шутки, видалено його з гімназії. Тоди перейшов він в Ніжин до гімназії, котру задля слабости і браку гроша не кінчив, хоч валежав до найлучших учеників. В часї кримської війни вступив в царську службу, та приготовляв ся до іспитів правничих, трудячи ся при тім в недільних школах, доки їх 1862 р. не знесено. В тім часї став адвокатом, доки його 1863 р. не засуджено за українську-соціально-революційну пропаганду між селянством в Тотьму, де хорував особливо на очі. В 1865 р. позволив цар хорому К. виїхати за границю. Тоди то був він перший раз у Львові, відтак поїхав в Ні-

меччину. Вернувши, жив в Херсонщині по різних місцях, доки 1872 р. не дістав помилуваня. Від тепер до смерти своєї 12. груд. 1900 р. жив в Києві.

К. часто навідувавсь до Галичини і Буковини від 1884—1889 р., де мав великі зносини літературні і політичні. К. печатив та писав дуже много, почавши переводами з Лермонтова, Рилева, Крылова, Міцкевича і сербских поетів. В 1861 році уміщував свої праці в Основі петербурскій, а відтак в галицьких видавництвах як: Галичанині, Вечерницях, Русалці, Правді, Зорі, Ділу, Вістнику літ. наук. і прочих видавництвах, підписуючись криптонімами як О. Я. К., О. Верниволя, Перебендя і пр. Всіх своїх повістей і побутових оповідань написав около 60. Лучші з них то: Бродяга, В день святої волі, Попові груші, Наймичка, Батьківські слези, Драма в тюрмі, Семен Жук, В гостях добре, дома лучше і другі. З драматичних творів вийшла у Львові 1884 р. комедия: Порвалась нитка, драму історичну: Ольга Носачівна, полишив в рукописи. Много його праць не видано еще. Вийшовші в Києві 1899—1900: Твори Кониського-Перебенді обіймають три томи. (Ів. Е. Левіцький: Прикарпатска Русь).

Послідні роки свого життя посвятив студиям над Шевченком, плодом котрих явились праці: Т. Шевченко, хроніка його життя, Львів в 1898—1891 р. 2. томи, в росс. переводі: Жизнь украин. поэта Т. Г. Шевченка, критико-біогр. хроніка, Одесса 1898 р. Покійний писав чимало статей і по російски різного змісту, між иньшими і довшу з них: Галичина і Русини в Вістнику Європи (1886).

Панас Мирний, псевдонім автора зістаючого в державній службі в Росії. В літературі нашій має визначне місце jako повістяр з соціальним підкладом. Заголовки кількох його важнійших повістей і оповідань, котрі писав в 70-тих роках отєї: Лихий попутав, Пяниця, Лихі люде, Хиба ревать воли як ясла повні, видане женеvesке 1880, Лови, Казка про правду та кривду, писав і думи як: Лемерівна, Львів 1892 р.; Перемудрив, ком. в 5 актах і т. д.

Іван (псевдонім: **Нечуй**) **Левіцький**, першорядний теперішній писатель, уродивсь з батька священника 18. пад. 1838 р. в Стеблеві канівського пов. Учивсь в Богуславу (де був пізнійше учителем) і в київській дух. семинарії. Скінчивши курс

дух. академії 1865 р., зістав учителем в Полтаві і в Калиши. В Варшаві пізнав ся з Кулшем, а в Петербурзі з Костомаровим. Відбув подорож по Швайцарії і Німеччині. Послідня його посада була при мужескій гімназії в Кишиневі, звідки 1885 р. пішов в відставку, переселившись в Київ, де доси проживає.

Один з найплідніших писателів-прозаїків, почав Нечуй писати, зіставши учителем. Предмет до своїх повістей бере з всіх верств суспільности не лише з селянських кругів, як доси головно було у наших повістарів, і се його головна заслуга. Важніші повісти його слідуючі: Причепа, Хмари (Львів 1889), Микола Джеря, Старосьвітські батюшки і матюшки, Над чорним морем, Львів 1891, Іван Виговській і др. З оповідань лучші то: Дві Московки (перше що Нечуй написав) Запорожці, Баба Параска та баба Параска, Рибалка, Панас Крут, (найкрасше його оповіданє) з історичних статей замітні: Перші київські князі, Гетьмани Виговський, Хмельницький, Львів 1879 і пр. Написав еще драму Маруся Богуславка і пробу мітольоїї рускої п. з. Сьвітогляд Українського народу, Львів 1876.

Степан Руданський один з найталановитших писателів по Шевченкови, уродив ся 1834 р. на Поділю. Батько його був священником. Скінчивши медично-хірургічну академію в Петербурзі, лікарював в Ялті на Кримі, де при праці, слабим здоровлю і злиднях родинного життя скоро бо в р. 1873 помер. Р. писав від 1860 р. оригінальні Сьпівомовки та історичні поеми як: Мазепа, Полуботок, і др. Переложив Слово о полку Ігоревім. Твори його хоч не всі еще, видано в 5 томах у Львові 1897 р. Віднайдену поему Цар Соловей напечатано в львівскім: Вістнику літер.-науковім 1900. Крім сеї поеми найдено недавно еще повний переклад 24 пісней Гомерової Іліади.

*

*

*

Деякі письменники-драматурги.

Огоновский Омелян, уродив ся в Стрийщині в Григорові 1833 р. Ставши священником, учителював при їмч., доки не обняв по Головацкім катедри рускої словесности на львівскім всеучилищі 1867 р. Помер у Львові 1894 р. Крім праць науково-літвістичних (*Studien auf d. Gebiete der kleinrussischen Sprache*) Граматики руского языка Львів 1889, написав першу у нас Історію літератури рускої в IV. частях, де зібрав багатий материял бібліографічний і подав спроможність орієнтоватись своїм наслідникам в історії нашої словесности. Писав і драми історичні як: Федько Острожский і трагедію: Гальшку Острожську (котра єсть образом боротьби Руси з Польщею), чим дав почин до зображення нашої історичної бувальщини.

Старицкий Михайло, ур. 1840 р. в Клишинцях (полт. губ.). Учив ся в київскім університеті. Почав писати при кінци 60-тих літ, ліричні поезії, але головна єго заслуга то драматичні твори, декотрі перероблені з иньших авторів: Різдяна ніч (Гоголь) комічно-лірична опера, Львів 1890. або Чорноморці (Кухаренко), але написав чимало і оригінальних пр.: Не судилось, підкладом котрого єсть змаганє молодїжи укр. до подвигнення народу і піднесеня кріпацтва; Богдан Хмельницький істор. драма 1897 р. Київ. Старицкий переложив: Гамлета Шекспірового, Басні Крилова, Сербскі народні думи і пісні і др. Сей писатель єсть основателем першого українського театру, в котрій то ціли спродав був і свій маєток земскій, посвятивши ся нашій сцені закардонській.

Іван Карпович Тобилевич знаний під псевдон. **Карпенко Карий**, ур. 1845 р. в Херсонщині. Вступив до театру Старицкого зараз по єго заснованю і написав для сцени около 15 цінних драм. творів як: Бурлака, Боднарівна, Наймичка, Безталанна, (Хто винен), Батькова казка і комедії: Мартин Боруля, Сто тисяч, Розумний та дурень, Палывода 18 ст. Твори єго вийшли в Одесі двома томами 1896 р. В 1898 р. подрукував Літ.-наук. Вістник львівский комедію Карпенка: Чумаки, а в київській Старині

1899 р. надруковано драматичний образ: „Понад Дніс-
тром“ і трагедію Сава Чалий.

Григорій Цеглиньский, директор гімназії в Перемишлі, званий під псевдонімом **Григорія Григорієвича**, уродив ся в Ка-
луші 1853 р. Будучи у Львові в 80-тих літах професором,
держав провід руского театру, котрий заходами Юрія Лав-
ровского (1863) засновано. Цеглиньский своїми творами, котрі
при нагоді для руского театру львівського написав як: На
добродійній цілї, Тато на заручинах, Львів 1899 р.,
Соколики, Шляхта ходячкова і и., дав театрови новий
предмет зображающий жите пр. міщаньства, з котрого сам
походив, або шляхти ходячкової, котру знав відлично. Комізм
Григорієвича єсть природний, а не вимушений.

Драматичні твори писали в посліднім десятиліттю єще:

Лев Лопатинський, урядник в Чернівцях і бувший артист
нашого театру. Твори єго отсі з важнійших: Беата і Галь-
шка, 5 актова трагедія, Львів 1890; До Бразилії, драма
(підклад до котрої взяв Л. з руху еміграційного у нас) Львів
1899; комедії: Свекруха, з сільского житя; Конкурс
на мужа, взята з мійского житя, обі послідні у Львові
1899 р.

Л. переробляв декотрі комедії з німецкого пр.: Яблоч-
никар, Львів 1899 і видав: Оповіданя і гуморески
Нат. Вахнянина, Львів 1902 р.

І. Я. Луцик, видав при „Посланнику“, письмі церковно-
народнім редагованім о. Джулинським, декотрі свої драмати-
чні твори призначені для аматорских-діточих подекуди, пред-
ставлень як: Бідна на світі пещена дитина, Пере-
мишль 1898; Ніч вефлеємска, сценічне ораториум, 4 акти,
Тернопіль 1894; Образки драматичні, для сільских
сцен, Бережани 1893 і пр.

* * *

Деякі женщины-писательки.

Крім кількох висше наведених: **Марка Вовчка** та **Кулі-
шевої Алекс.**, займають у нас визначне місце в прозі або
поезві отсі женщины-писательки:

Наталя з Озаркевичів Кобринська, родила ся 1855 р. в Белелуї (снятинський повіт). Змалку читала все, що у її дуже образованого отця найшлося. Братя її привозили зі школи твори Драгоманова, Лясяля, Гоголя, Тургенєва і п. Вийшовши за муж за священника 1871 р., не довго тішилась щастєм домашнім, бо вже 1882 р. повдовіла. Розраду в тім нещастю найшла при літературних працях, котрим тепер віддалась.

Перше її оповіданє „Панї Шумінська“, прочитали (1883 р.) члени укр. руского товариства „Січ“ в Відні, з котрих один (Осип Терлецький) заохочував її до праці на тім полі.

Панї Шумінська заступає в сім творі погляд старо-світської „Їмості“ супроти радикальних поглядів молодших. Дальші повістки Кобринської отєї з замітніших: За ддя кусника хліба, де представила нещасну судьбу сироти по наших священниках; Судня, де малює житє урядничої верстви. Ядзя і Катруся, паралеля між житєм паночки з двора, а селянської дівчини; Янова, Жидівська дитина, Відьма, Львів 1894 і деякі инші оповіданя, котрі вийшли п. з. Дух часу в львівській видавн. Спідці 1899 р. К. писала також деякі письма літературно-критичного змісту, та видала у Львові з Оленою Пчілкою альманах: Перший Вінок 1887.

Кобринська, займаюча ся у нас еманципацією женщин, має у нас значіне на підставі своїх реально-крислених повісток і оповідань, малюючих невідрадні обставини нашого жіноцтва. Тепер проживає ся писателька у свого отця, пароха в Болахові.

Олена Пчілка, властиве її ім'я то Ольга Косачева, сестра Мих. Драгоманова, родилась, 1852 р. в Гадячи. Образованєм її по смерті батька 1861 р. заняв ся брат, умістивши її в однім з київских пансіонів. Вийшовши з пансіона, жила у брата, де сходила ся визначнійша тодішна молодіж київска як Лисенко, Старицький і Петро Косач, її будущий жених. Волинь, де панство Косачеві живють, вплинула з своїми історичними споминами і богатою словесністю народною користно на молоду писательку, котра почала збирати пісні і студіювати етнографію. Перші свої верші друковала в „Зорі“ в Галичині, де являлись і її оповіданя як: Пігмаліон, Світло правди і любови, За правдою (з життя київск. академиків) і пр. В „Першій Вінку“ знаходить ся її оповіданє:

Товаришки. В 1887 р. вийшли єї поезії п. з. Думки і Мережанки. Пчілка пише і драматичні твори (пр. Суджена, Київ 1881).

Шнайдер Юлія (Уляна Кравченко), ур. 1862 в Николаєві в Галичині. Училась в львівській учительській семинарії. Учителювала на селі і у Василянках у Львові. Віддалась за учителя Німентовського. Ю. Шнайдер видала два томи поезій: *Prima vera* 1885 р. і *Новий шлях* 1891.

Людмила Михайлівна Старицка, ур. в Києві 1868 р., де училась в гімназії. Пише від 1886 р. поезії, повісти пр.: *Перед бурею*, роман з 16. в., (*Правда*, Львів 1893), і драматичні твори.

Климентія Попович, род. 1863 р. Єсть учителькою в Жовківському повіті в Галичині. Пише подібно як п. Німентовська ліричні поезії і повістки, котрі уміщує в галицьких видавництвах і часописах.

Ольга Кобилянська, одна з найлучших наших писательок, родилась в Гурагоморі на Буковині 1865 р. Образовалась під впливом німецької мови, котрою почала писати зпершу. За порадою п. Софії Окуневської почала писати в 90-тих літах новелі пр.: *Некультурна*, повістки, оповідання, з котрих найкрасші: *Царівна*, *Битва*. *Земля*, найновіша єї повість взята з селяньського життя, маєє друковати 1902 р. в *Літер. наук. Вістнику* і др. Теми сих оповідань взглядно повістей, то культурне становище женщины в суспільности.

Крім повисних писателів-женщин, працують на ниві нашого письменства єще иньші пані-поетки знані під псевдонімами. Найважніші з них то: **Дніпрова Чайка**, пишуча на Україні поезійки та гарні оповідання з уст народа. **Наталка Полтавка** (єї драма: *Катерина Чайківна* Львів 1897). Загально знана і цінена задля красних поезій єсть иньша писателька, іменно **Леся Українка**, котрої збірник поезій повсталий між 1893—1898 р. вийшов у Львові 1899 п. з. *Думи і мрії*. Давнійший єї збірник поезій то: *На крилах пісень*, Львів 1893.

*

*

*

Письменники новітших часів.

Іван Франко, уродив ся 3. серпня 1856 р. в Нагуєвичах дрогоб. повіту з селянської родини. Учивсь в поблизькій школі в Ясениці, де вивчивсь по німецьки, та служив до Служби бо-жої. Нормальні школи докінчив у Василян в Дрогобичи, де в гімназії належав до найлучших учеників. Скоро прочитав німецьких клясків, між иньшими Гайного, котрий зробив на него сильне вражінє, опісля Шекспіра, Біблію, Шевченка, Шашкевича і других. По іспиті зрілости (в Дрогобичи) записав ся у Львові 1875 р. на всеучилище. Обертавсь між членами „Академіческого Кружка“ і в видаванім Кружком: Друзі, уміщував свої поезії, народні пісні і повістки як: Петрії і Довбушук. В 1876 році при нагоді зїзду членів Общества Качковського на руїнах Галича. звеличив сей зїзд Ф. гарним стихотвором. (О. Огоновский: Історія Літ.)

Пізнійше познакомив ся з Павликом, визначнійшим членом радикальної партії. Єще сильнійший вплив мав на него Михаїл Драгоманів, учений професор, видавший много писем в дусі соціально-радикальнім, (пом. 1896). Вилив сей і майже 10-місячна вязниця, в котру Франко підозрілий за належанє до тайних товариств попав, перемінли радикально єго погляди. Виразом сего були писма в журналах: Громадский Друг, Дзвін, Молот. В 1878 р. видавав Франко: Дрібну бібліотеку, де вийшов між иньшими його Каїн, Повісти Шатріяна, перекладені і пр. В 1880 р. арештовано Ф. в друге. Плодом сеї пригоди явилась його новеля: На дні. В 1881 і 82 р. видавав з пізнійшим редактором „Діла“ Белеєм літературну часопись: Сьвіт. З тих часів маємо його переклад: Фавста Гетового і повість Захар Беркут, в котрій зобразив суспільний лад прикарпатської Руси в 13. ст. В 1885 і 1886 р. був Ф. в Києві, де і одружив ся. В тім часі появились у Львові деякі його образки як: Грицева шкільна наука, Schönschreiben і др. В 1887 р. вступив Ф. до редакції польської часописи: Kurjer lwowski, де уміщував много своїх повісток і статей, котрі опісля видав в рускім перекладі пр. Яць Зелєпуга, Чума. В редакції Kurjer-a був 10 літ, доки не уступив за критику Міцкевича в віденськім

дневнику Zeit. В 1887 р. вийшов збірник його поезій: З вершин і низин. З наукових его статей в сих часах замітні: Молодий вік Федьковича (Правда 1888), Наші коляди, Діло 1889, Іван Вишинський Львів 1895 р. В 1889 р. був знова арештований а 1890 р. почав видавати радикальну часопись: Нарід, опісля літерат. журнал: Житє і Слово. Відколи товариство Шевченка почало видавати свої Записки, то одним з головних працюючих став Ф. уміщуючи тут свої праці літературні. В останніх літах єсть співредактором місячника Літер.-наук. Вістника, що виходить у Львові. де Ф. жиє.

Сей талановитий повістяр-поет і критик стояв би далеко вище у нас, еслиби не блудна его точка з котрої дивить ся на сьвіт, а то соціялізм, котрий правдивій об'єктивній творчості і красі поезії шкодить. Виняток в тім взгляді творить хіба одинокє его: Зівяле листє, Львів 1896. Важніші деякі еще його повістки то: В потї чола, образки з життя робучого люду, Воа constrictor, переведена і на німецке. Перехрестні стежки Львів 1900, Як пан собі бідн шукав (казка) і много других. З поетичних творів то крім вище наведених: Вершин і Низин, заслугоють на увагу: Паньскі жарти Львів 1893, поема з часів знесеня панщини (найлучше що Ф. написав), Мій Ізмарагд, збірник ріжних поезій, сентенцій і пр. Львів 1898.

Ф. має у нас еще і ту заслугу, що познакомив нас з чужими геніями поезії, перевівши дещо з Гетого; Софокля: Едипа Царя, та Гейного, котрий зробив на Ф. велике вражінє, Ліса Микиту (Reinecke Fuchs Гетого) Ф. знаціоналізував у нас. З драматичних творів Ф. важніші: Кам'яна Душа, Учитель, Украдене щастє і Сон князя Святослава.

Масляк Володимир, ур. в Серниках (рогатинського пов.) 1858 р. Учив ся в Бережанах, де на передмістї его родичі були замешкали. Іспит зрілости не складав в Бережанах лиш в Перемишлі 1879 р., де почав списувати свої перші стихи уміщувані в Ластівці 1879, Слові 1880 і других часописях.

Під впливом любови до панни М., з котрою кільканайцять літ пізнійше звінчав ся, написав кількадесять гарних стихів, котрі зраджують нам талант одного з лучших поетів-ідеалістів у нас з того часу, де письменники наші стояли

більше на ґрунті реалістичнім. Збірник тих своїх стихів, між котрими подибуємо і балади, видав М. п. з. Поезні 1886 р. в Кракові де студіював на виділї філѳозофічнім. Масляк написав також: Кістяки Гольбайна в трох частях, Львів 1896 р.

Масляк проживає тепер в Стрию, де єсть професором гімназьяльним.

Стефан Ковалів, псевд. Стеф. Пятка, Дрозд і иньші, род. 1848 р. в Брониці (дрогоб. пов.) Учив ся у оо. Василіян в Дрогобичи, а до реальних шкіл ходив в Перемишлі. Опісля учителював по дяківках, доки не зістав (по скінченю львівско-учительского семинара 1875 р.) учителем в ріднім селі, а від 1879 в Бориславі, де зістає управителем школи. Ковалів писав повістки, оповіданя і педагогічні статї. Перша його повістка: Гірска дитина, явилась в: Приятелю дїтей 1881 р. Від сего часу уміщував оповіданя, крислені реально з життя бориславских визискувачів і визискуваних наших людей, по ріжних часописях. Єго 16 оповідань вийшли двома книжками п. з. Дезертир 1899 і Громадскі промисловці, накладом видавничої Спілки у Львові.

Чайковский Андрей, род. 1857 р. в Самборі, де і кінчив гімназию. По матурі 1877 р. вписавсь у Львові на філѳозофічний виділ, перейшов однак векорі на правничий. Відбувши службу війскову в ранзі офіцера в Боснії підчас турецько-австрійскої війни 1882 р., зістав потім адвокатом в Бережанах, де живе доси.

Почав писати по 1890 році. Поменчі єго оповіданя отсі: Спомини з перед десяти лїт, Вуйко, Серенада на св. Войтїха, Моя перша любов і пр. Значіне має у нас більше задля повістей, до котрих добирав предмет з життя ходячкової шляхти, подібно, як се Цеглинський робив в драматичних своїх письмах. Найважнїйші його повісти то: Олюнька і В чужім гнїзді (2 части); обі друковані в бібліотеці найзнам. п. Дїла в р. 1895 і 1896. В рукописи зістає його більша повість, взята з життя середної верстви нашої суспільности п. з. Власними силами.

Борис Грінченко, знаний під псевдонімом **Василя Чайченка** і **Івана Перекотиполе**, родивсь 27. падолиста 1863 р. на хуторі Вільховий Яр в Харківщині. Вчив ся в харківській реальній школі, де прочитав між иньшими Котляревського і Шевченка. Був 10 літ учителем в Харківщині і Катеринославщині. Перші його поетичні твори явились в: Сьвіті 1881 р. Опісля посилав свої письма до всіх майже галицких видавництва. В 1891 р. через критику галицких писателїв в Правді п. з. Галицкі вірші, викликав хоч не хоч довшу полеміку.

Чайченко єсть визначним нашим прозаїком. Важнійші з його повістей то: Соняшний промінь, Сестриця Галя, Олеся, Нелюб, Спроба. Писав і драми пр. Ясні зори, Нахмарило, За батька, Львів 1897—1898. Серед бурі, (Вістник Л. Н. Львів 1899). Байки свої видав в Чернигові і у Львові 1890 р. Твори Чайченка (3 томи), вийшли у Львові 1892 р.

Володимир Барвіньский, брат **Александра Б.** посла і визначного працьовника на поли нашої словесности, ур. 1850 року в Тернопільщині (в Шляхтинцях) з батька священника. Студіював в Тернополи гімназію і у Львові на виділі правничім. Будучи конципіентом адвокатским, віддався публіцистиці, та заложив 1880 р. „Діло“ в тій ціли, щоби справу національну по апатичних 70-их літах, на ново розбудити. Будучи слабого здоровля, помер скоро, бо 1883 р.

Б. писав від часу заснованя тов. Просьвіта (1868 р.) ріжні статї. Написав кілька повістей, з котрих найлучша то Скошений Цьвіт, де автор при зображених удачно кількох ідеальних типах, обстає за нашим упослідженням жіноцтвом.

Тимофтей Бордуляк, ур. на Бордуляках коло Лопатина в брідскім пов. 1864 р. Студії гімназияльні і богословскі кінчив у Львові. Тепер єсть парохом в Городици (тернопільського повіту).

Ставши священником, почав писати свої повістки-оповіданя, малюючі нам реально типи з села при вдатній їх аналізі. Ті єго цінні оповіданя писані гарною мовою, котра на-

гадує поблизьке брідщані, волинське нарiчне, друковані в фейлетонах „Дiла“, вийшли окремо в бiблiотецi сеї часописи п. з. Ближні, образки і оповiданя, Львiв 1899 р.

Петро Полянський, урядник скарбової дирекцiї у Львові, редагував в 80-тих лiтах лiтературну часопись: Новий Галичанин, де умiщував свої статiї науковi. Полянський писав також новелi, котрi видав в Лiпску п. з. Карпатскi Новелi.

Павло Грабовський, уродив ся з батька Арсенія в Харківщині 1864 р. Учив ся в Харкові. Гр. жиє тепер в Тобольському.

Поезiї єго видано в Галиччинi в двох збiрниках і так: Пролiсок (1894 р.) і З пiвночи, Львiв 1896 р. З єго перекладiв замiтні збiрники: З чужого поля, Львiв, 1895 року і Доля. В Росiї видано єго збiрник поезiй пiд заг. Кобза.

Володимир Самiйленко, ур. 1864 р. в Сорочинцях, мiргородского повiту. Студiї гiмназияльнi провiв в Полтаві, а унiверситет св. Володимира в Київі. Був якийсь час в Черниговi при редакцiї Черниговского земского Зборника.

Самiйленко один з талановитших письменникiв українських, писав гарнi поезiї закрашенi гумором і сатирою як: Горе поета, На печi і др. Замiтний єго монольоґ, Герострат (Вiк київ. 1900 року). Самiйленко перекладав також: Iлiяду Гомерову і Божественну комедию Дантого.

Василь Щурат, професор гiмназияльний (тепер в Бродях), кiнчив унiверситет в Вiднi. Нашiй суспiльности дав ся пiзнати своїми поезiями (котрi вийшли в 90-ти лiтах) як: Lux in tenebris, Мої листи, Зарваниця, легенди з вiдустового мiсця, Перемишль 1901 і перекладами: Пiсня про Ролянда, Оди Горация Львiв 1901, і повiсть Вазова з болгарского: Пiд Ярмом Львiв 1901. З наукових праць єго замiтна: До iсторiї останнього побуту П. Кулiша у Львові, Львiв 1898.

Йосиф Маковей, родом з Яворова, кінчив виділ філософічний у Львові. М. пише гарні поезії; денекотрі як: Гірські думи (Діло 1901), зраджують песимізм і зневіру; оповідана і повістки як: Залусє і др. З науково-критичних праць замітна: Панько Олелькович Кулуш, Львів 1901.

Стешенко Іван, ур. 1873 р. в Полтаві. Університетські студії кінчив у Києві. Пише поезії пр.: Хуторні сонети, праці літер.-наукові пр. про Стороженка, в львівськiм літер. Наук. Вістнику. Написав драму п. з. Мазєпа, та переложив Метаморфози Овідія.

Агатангель Кримський, ур. 1871 р. в Володимирі на Волиню. Єсть тепер професором орієнтальних літератур в Лазаревськiм Інституті.

Пише статі наукові по своєму заводу. Єго: Повістки, і Ескізи вийшли у Львові 1897. З вищих творів замітні: Шагнаме або Іранська книга царів, з перського ч. I. Львів 1896 і Пальмове Гилля.

Богдан Лепкий, син помершого в 1901 р. о. Сильвестра, письменника що писав під псевдонімом Марко Мурава уродивсь в Городенці-Крогульці 1872 р. Учив ся в Бережанах і у Львові. Тепер живе в Кракові, де єсть учитем гімназьяльним і лектором рускої мови на університеті.

Лепкий пише поезії і оповіданя гарною мовою. Єго збірник поезий п. з. Стрічки, вийшов в Чернівцях 1898 р., а оповіданя п. з. З села, (Чернівці 1898), З життя, Щаслива година і другі в львівській видавничій спілці (1899—1901 р.). Лепкий єсть автором одного драмат. твору п. з. За хлѣбом.

Василь Стефаник, походить з селянської родини з Русова. Школи гімназьяльні 6 клас, кінчив в Коломиї, дальші і іспит зрілости був приневолений деінде складати (в Дрогобичи). Стеф. скінчив виділ медичний з заміром записатись на виділ філософічний.

Клясичні єсть єго оповіданя, правдиві поеми в прозі, по котрих видко молодий, много віщуючий талант письменника, що відлично знає душу і відношеня нашого селянина.

Збірник его оповідань вийшов 1899 р. в Чернівцях п. з. Синя книжочка. Найкрасший его твір то: Кам'яний крест, котрий ставляє наш емігрант-селянин переселюючись за море. Сей твір переложено на чужі мови пр. німецьку, переклад проф. **Йос. Роздольського** знаного у нас збирача казок (брідищина) з уст народа. Стеф. видав еще новелі п. з. Дорога а поменчі образки уміщує в львівскім Л.-Н. Вістнику.





ДОПОВНЕННЯ.

Повісті і оповідання писали ще зі старших письменників:

О. Вас. Залозецкий, добираючи вдячний предмет до своїх повістей з нашої бувальщини. З його повістей-розказів замітні: Звониміра, Львів 1888 р.; Половецка молениця, Львів 1891; Ростислав родо-начальник гал. князів, Львів 1892 і т. п. Язык З. мішаний, а стиль по тій причині тяжкий.

Йєронім Анонім (бл. п. о. Хіяк), писав подібним язиком як і Залозецкий, оповідання-гуморески, котрі ввійшли до його видання: Повістей і розказів, в 4 частях у Львові 1882-1887 р.

Іван Наумович, писав також повістки і оповідання в виданнях тов. Качковского.

З молодших письменників пишуть оповідання, повістки і новелї:

Павло Кірчів співредактор львівських часописей 90-тих літ, тепер в заводі учительскім; **Денис Лукиянович** (канд. адвок.) автор гарних новель.

Крушельницький Антоний, учит. гімн. в Ярославі, котрого оповідання як: Пролетарі, Сьвітла і тїни, Семчишини і др. печатались в Чернівцях.

Жена попередного, бувша артистка руского театру **Марія Слободівна**, видала свої оповідання п. з. І хто ж вона була?, в Чернівцях 1901.

Збірник новель п. з. **З живого і мертвого**, написані **Евгеном Мандичевским** (уч. гімназіяльним в Перемишлі), вийшли у Львові 1901 р.

Вячеслав Будзиновский, знавий з кількох праць відносячих ся до економії, видав свої **Оповідання**, Чернівці 1897; **Стрімголов**, тамже. Оповідання его як і многих других молодших письменників мають по більшій часті, соціяльний підклад. Один з наймолодших письменників наших то **М. Яцків**. Пише оповідання, новельки і пр.

* * *

З поетичних творів замітні еще отсі видання:

Трильовского, збірник поезій п. з. **Вперед**, Чернівці 1888 р.

В. Пачовского, (студента медицини), ліричні поезії: **Розсипані перли**, котрих перша часть, появилась при кінці 1901 р. у Львові.

Лебедова Віра, уміщує свої поезії по ріжних видавництвах або і часописах (**Діло**).

Гарними кількома **Советами Гірескими** дав ся пізнати нашій молодіжи **В. Чарнецкий** (**Молода Україна** 1901).





Богословска література.

Духовенство руске, котрого виключною майже заслугою єсть розвій словесности нашої в попередних добах, має також львину заслугу і участь в розвою словесности нової доби — в Галичинї головно.

Не диво проте, що се духовенство мусїло розвивати і богословску літературу яко свою фахову. На жаль однак — по причинї здавсь браку висших шкіл для кандидатів духовного стану в давнїйших часах, не станув сей діл словесности так високо, як би се єму належало.

Все такой перша доба нашої словесности виказує велике число заховавших ся: Проповідей; Житєписей святих нашої церкви, т. зв. Патерик; виїмків з письм Отців церкви, декотрих частей права канонїчного (кількократні редакції Кормчої книги); толкованя, вкінци і виданя Біблії і пр.

В II-гій добі, видимо значнїйший розвій тої літератури, а то під впливом полеміки між католиками а православним, при чім покликвано ся на підстави віри, догми і історію церковей. В сїм часї (17 в.) толковано також деякі богословські книжки як пр. О наслідованю Іс. Христа, Томи Кемпійского (найновїйше толковане сего твору то проф. Юліяна Насальского, Львів 1891 р., редактора Бібліотеки для молодєж, котра виходить від кількох лїт в Коломиї).

В XVIII. ст. розвинулась література богословська значно завдяки Василям, котрі мали добрі школи а яко „ordo praelaticus“; з котрого всі висші становиска в єрархії церковній у нас тогди обсаджувались, мали можливість, висилати талановитших своїх членів на образованє за границю, до Риму, Німеччини і т. п.

Місцем, де в 18 ст. найбільше і найлучших книг богословських (з старанним друком) явились, то: Почаїв. Там вийшли між иньшими 3 виданя: Морального Богословія в роках 1751—87; Народовіщаніє (наука о вірі, обичаях і св. літургії 1765 р.; Проповідн 1789; Проповідн парохіяльні, Юл. Добриловського; Житія святих (вже 1814 р.), та велике число книг иньшого змісту в мовах: рускій, польській, латинській і пр.

Професори, викладавші в рускій мові на виділах: богословскім і філософічнім львівського університету від р. 1784 до 1808, (доки не знесено сих викладів), писали рівнож багато. Один з них угорський Русин: **Петро Льодий** напечатав *Філософію*, Львів 1793; *Житє мучеників і другі твори*.

Важнійші писателї на поли церковної нашої історії з 19. ст. то:

Михайл Герасевич, крилошанин, котрого: *Annales Ecclesiae ruthenae*, видано заходом **о. Мих. Маліновського** († 1894) у Львові 1861 р. Сей послідний обяснив св. Літургію, Львів 1848, та видав: *Die Kirchen und die Staatssatzungen bezügl. des gr. cath. Ritus in Galizien*, Львів 1864. **Андрей Балудянский** видав: *Історію церкви*, Мункач 1862. Найлучша однак праця по історії нашої церкви то: *Geschichte der Union* (Відень 1880 2 т.), знаменитого пок. єпископа перем. **Дра Юл. Пелеша**, котрий видав також *Пастирское Богословіє*, труд майже вичерпуючий сей предмет. На поли церк. нашої історії працювали ще як више: **Шараневич**, **Петрушевич** і др.

Житія святих видали у нас: о. проф. **Іларйон Гмирик** в Самборі 4 томи, і Др. **Йос. Мільницький** віцеректор знесеної 1901 р. генеральної семінарії дух. у Львові (одні з більших, на кождий день в році).

Проповідництво наше послідних часів, виказує також значний поступ. Вспімнути належить між численними збір-

никами проповідей: Науки церковні на всі неділі і свята в році о. **Ант. Добрянського**, Перемишль 1861. Друге його видане Наук церковних на свята в році, Львів 1894). Дальші проповіді такогож поділу писали: **Юл. Ганкевич**, Львів 1876; **Величко**, Львів 1873; та **Др. Йоан Бартошевський**, проф. львівського унів. котрий крім недільних і святочних проповідей видав також похоронні (Львів 1899). Збірник проповідей різних авторів п. з. Руский Амвон, видає в Перемишлі о. **Юл. Дзерович**.

На поли догматики працювали у нас: **Богдан Пюрко** (учебники шкільні), **А. Торонський**, **Пелеш**, **Др. Тит. Мишковський** в лат. мові, **Долинський Анатоль**, котрий видав: Наука віри і обичаїв, Львів 1891 р. і др. Одноцільну (першу у нас) догматику обробив **А. Бачинський**, крилошанин львівської капітули, котрий видав цілу серію богословських підручників (до Богословія морального, Права церковного і пр.) в своїй: Бібліотеці богословській, котру дальше видає.

Гарні Послання, до духовенства, інтелігенції рускої, та народу, покликуючись на науку св. віри, пише митрополит, Високопреосвященний **Андрей гр. Шептицький**.

Для заокруглення сих стрічок відносячих ся до богословської літератури додамо еще і се, що справи відносячі ся до Богословія і руского духовенства, омавляли у нас спеціальні місячники як: Сіон, виходивший в 70-тих літах, опісля Душпастир, обі у Львові, Прапор, Перемишль до 1900 р. і теперішний Богословський Вістник у Львові, під редакцією о. проф. **Д. Дорожинського**. —

Конець Богу Слава!!!





В часі печатаня сего начерку Історії рідної літератури, надоспіло авторови від Всесвітлішого і Високопреподобного митрополитального Ординарияту до Ч. 8432 з датою Львів 20 студня 1901, для повисшої малої праці нашої :

Архиєрейске Благословеніє.



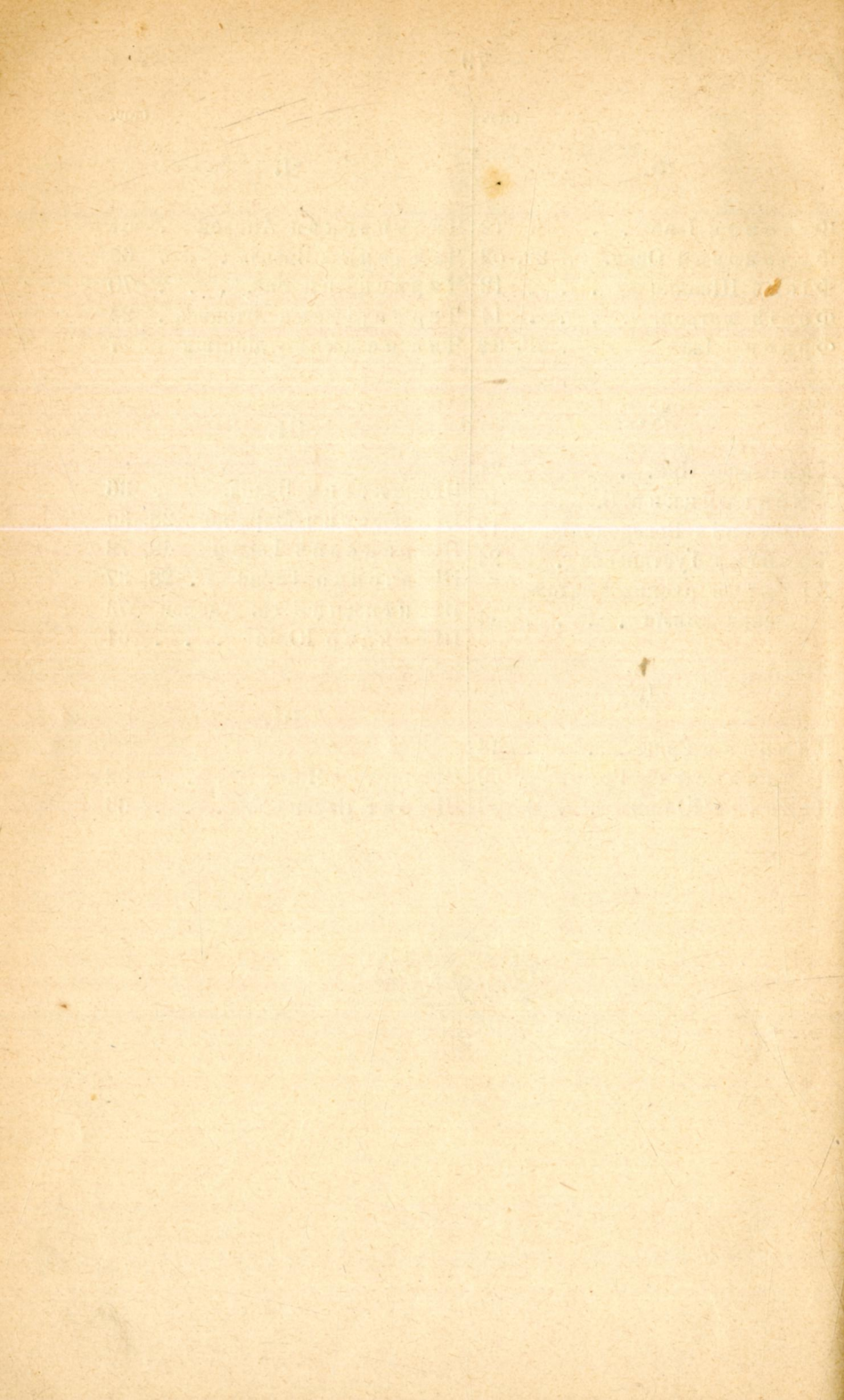
	СТОР.		СТОР.
Ганна Барінок	45	Ж.	
Гарасевич Мих.	72	Желехівський Евген	55
Гізель Інокент.	21	Жидята Лука	7
Гмитрик Іл.	72	З.	
Глґбів Леонід	46	Залозецький Вас.	68
Головацький Яків 29, 41, 54	54	Заревич	50
Головатий	16	Заруський Атан.	18
Гомер-Байда	52	Заточник Данило	9
Горко Лаврентій	17	Зборник кн. Святослава	8
Грабовський Павло	66	Збірники ріжн. змісту	13
Грабянка Григ.	24	Зиновієв Климент	23
Грамоти кн. Льва	10	Зіньковецький Дим.	13
Грамоти другі	10, 11	Златая Цїп	13
Грамати́ка словенська	14	Зора Галицька Альбум	47
Гребінка Евген	24	Зубрицький Денис	47
Гречулович	44		
Грінченко Борис	65	И, І.	
Грушевський Мих.	48	Йеронім Анонім	68
Гушалеви́ч Іван	50	Іларіон митрополит	7
Д, Е.		Іловайський	49
Дамаскин Йоан св.	13	Ільницький Вас.	46
Данило Заточник	9	Історія про Варлаама і І.	13
Данило Монах	8		
Денис з Покутя	46	К.	
Дзерович Юл.	73	Карпенко Карий	58
Дїдицький Богдан	46	Качала Стефан	49
Дїдусь Кенир	46	Казки: про Індію і пр.	13
Дмитро Туптало	17, 23	Квітка	33
Днїпрова Чайка	61	Кїпріан митрополит	10
Добрянський Ант.	73	Кїрців Павло	68
Добрїловський Юл.	72	Кирило св. і Методій	5
Договори з Греками	6, 7	Кирило Туровський	8
Долнський Анаг.	73		
Дорожинський Д.	73		
Драгоманів	62		
Думитрашко К.	32		
Енейда Котляревського	32		

	стор.		стор.
Кирило митрополит . . .	10	Левіцький Ів.	56
Климкович Ксен.	50	Лекссіс	14
Климовський Сем.	16	Лука з Тернополя	13
Книгопечатники пер-		Лукиянович Денне	68
ші	12	Луцк І. Я.	59
Кобринська Наталя	60	Льодий Петро	72
Кобзар	37		
Ковалів Стефан	64	М.	
Кониский Алекс.	55	Магдебурске право	12
Кониский Георгій	25	Маковей Йос.	67
Копинський Исая	20	Маліновський Мх.	72
Копистеньський Зах.	20	Мандичевський Евг. . . .	70
Коротка новгород. літо-		Маркевич Опанас	45
пись	11	Маркевичева Марія	45
Кормчая книга	10	Маруся Богуславка	16
Косачева	60	Маруся Горд. Чурай	16
Косів Сильвест.	22	Масляк Володим.	63
Костомарів Ник.	42	Метлинський Амврос. . . .	36
Котляревський Ів.	26, 31	Метлинський Сем.	37
Кравченко	61	Методий св.	5
Краткое опис. Малоросії	24	Мирний Панас	56
Крилоское Євангеліє	9	Мишковський Тит.	73
Кримський Агат.	67	Мільницький Йос.	72
Крушельницький Ант.	68	Містериї	17
Куліш Пант.	29, 43	Млака Данило	53
Кулішева Александра	45, 59	Могила Амвросій	36
		Могила Петро	21
Л.		Могильницький Ант.	40
Лебедова Віра	70	Мономах кн. Волод.	8
Лепкий Богдан	67	Мордовець Данило	51
Лепкий Сильвестер	67	Мурава Петро	67
Леся Українка	61		
Лист Пилата	13	Н.	
Літопись литовска;	11	Насальський Юл.	71
Літопись кївска і другі	11	Наум Шрам	53
Ломоносов	26	Наумович Іван	68
Лопатинський Лев	59		

	СТОР.		СТОР.
Наталка Полтавка	61	Ростовский Дмитро	17, 23
Нестор преп	8	Русалка Дністрова	28
Нечуй Іван	56	Рубан В.	25
Николай з Николаєва	39	Руданський Стеф.	57
Никифор митрополит	8	Руска достовірна лїт	23
Ніщинський Петро	52		
Номаканон	10		
		С.	
О.		Самійленко Волод.	66
Огоновський Ом.	54, 58	Самовидец	24
Осадца Мих.	54	Сільвестер ігумен	8
		Сковорода	16, 26, 31
П.		Скорина Францішок	12
Падура Тимко	34	Слободівна Марія	68
Партицький Ом.	55	Слово о полку Ігор.	9
Павловський	28	Сльозка Михайл	12
Пачовський В.	70	Смотрицький Мелетій	19
Пелеш Юл.	72, 73	Ставровецкий К.	21
Перекотиполе Ів.	65	Старицький Мих.	58
Перебендя	56	Старицька Людмілла	61
Пересопницький Григ.	13	Статут литовск.	11
Петрушевич Ант.	47, 72	Стешенко Ів.	67
Piścin Euzebiusz	21	Стефанік Вас.	67
Полянський Петро	66	Стороженко Олекс.	50
Полоцький Свм	23	Судебник агельоньчика	61
Полетика В.	25		
Попович Клим.	61	Т.	
Потебня А.	54	Теодозий св. Печерський	7
Правда Руськая	7	Тобилевич Ів	58
Право магдебурске	12	Томашівський Стеф.	49
Пюрко Б.	73	Торонський А.	73
Пятка	64	Трильовський	70
		Туrowsкий Кирило	8
		Тустановський Лавр.	14
Р.		У.	
Реймске Євангеліє	7	Український Вістник	26
Рігельман Алекс.	25	Устиянович Корнило	37
Роздольський Йосиф	67	Устиянович Николай	37

	СТОР.		СТОР.
Ф.		Ч.	
Федоров Іван	12	Чайковський Андрей . .	64
Федькович Осип. . . .	29, 52	Чайченко Василь	65
Фіоль Швайполът	12	Чарнецький Вас.	70
Фотій митроп.	14	Чернигівська літопись .	24
Франко Іван	29, 62	Чин пешного дійствія . .	17
Х.		Ш.	
Ханенко Ник.	24	Шашкевич Волод.	36
Хмельницький Б.	16	Шашкевич Маркіян	28, 35
Хожденіє Богородиці . . .	13	Шараневич Ізидор	48, 72
Хроніка Густинська	24	Шевченко Тарас	28, 37
Хроніка руских і литов- ських князів	11	Шептицький гр. Андрей . .	73
Ц.		Щ.	
Цамвляк Григ.	14	Щоголів Яків	52
Цеглинський Гр.	59	Щурат Василь	66
Целевич Юліан	49		





2004

8к.

B 860

ПІДРУЧНА

ІСТОРІЯ РУСКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

від найдавніших до найновіших часів.

Мово рідна, слово рідне,
Хто вас забуває,
Той у груди не серденько
Но лиш калінь має.

Д. МЛАКА.

ЗЛАДИВ

ЙОСИФ ЗАСТИРЕЦ.



У ЛЬВОВІ, 1902.

НАКЛАДОМ АВТОРА.

З печатні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.



(Ціна 1 Корона 70 сотиків).

15
22
1604
1/2